

3

Kabinetsinzet Europese agenda

Aan de orde is het **debat over de inzet van het kabinet ten aanzien van een eerste gedachtewisseling over de Europese agenda voor de komende periode.**

De voorzitter:

Ik heet de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken van harte welkom. Ik ben hun dankbaar dat ze onze uitnodiging hebben geaccepteerd. Verder heet ik ook de mensen op de publieke tribune en de mensen die op een andere manier dit debat volgen, en natuurlijk de deelnemers, van harte welkom.

Ik geef als eerste de aanvrager van dit debat het woord, de heer Omtzigt van het CDA. De spreektijd bedraagt vier minuten per fractie. Ik zou het verder waarderen dat de interrupties in tweeën gedaan worden: een vraag en, als het moet, een vervolgvraag.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Voorzitter, dank dat u ons in staat stelt om op dit bijzondere uur te vergaderen. Dat is noodzakelijk want vanmiddag komt de hele Europese politiek in Brussel bijeen voor een informeel diner naar aanleiding van de verkiezingsuitslag van zondagavond.

Die verkiezingsuitslag liet in een groot aantal landen een politieke aardverschuiving zien. In Groot-Brittannië en Frankrijk verpulverden UKIP en Front National de zittende regeringspartijen. En ook landen als Griekenland, Italië en Spanje laten forse verschuivingen zien. Alleen Nederland is kalm: slechts twee zetels verschil. Eentje gaat van GroenLinks naar de groene Partij voor de Dieren en eentje wordt door Grote Geert gracieus overgedragen aan zijn eurofiële vriend Alexander de Grote.

De uitslag geeft in Europa veel stof tot nadenken voor Europese regeringsleiders. Zijn wij op de juiste koers met Europa? Zijn wij ergens de kiezer, de burger vergeten uit te leggen waarmee we bezig zijn? Hadden we beter moeten opletten bij de uitbreiding van de euro, het toelaten van nieuwe landen, bij de Oekraïne-crisis of bij de Brusselse bureaucratie? Het lijkt mij zeer zinnig dat dit ter tafel komt. Welke lessen worden er nu geleerd voor de toetreding van landen, de overdracht van bevoegdheden en de crisis in Oekraïne? Gaat de Europese Raad deze uitslag ook echt bestuderen of verschijnt er weer een meeslepend federaal plan? De CDA-fractie zou graag een document van de Europese Raad zien over de lessen die hij uit de uitslag trekt. Wil de regering zich daar hard voor maken?

Premier Rutte gaf een dag voor de verkiezingen aan dat hij een masterplan had om Europa tot vijf kerntaken te beperken en dat hij hierover namens de Nederlandse regering gesprekken had gevoerd. Nog dezelfde avond werd het duidelijk dat het in ieder geval niet namens de Partij van de Arbeid gebeurd was, want die had nog een hele hoop andere prioriteiten, zoals banenplannen, uitbreiding, buitenlands beleid en defensie. Vandaar dat ik de volgende heldere vragen stel. Heeft de minister-president voor dit vijf-

puntenplan in Europa gelobbyd of niet en, zo ja, met wie heeft hij er dan waar en wanneer over gesproken? Wanneer hoorde de minister van Buitenlandse zaken voor het eerst van de lijst van vijf?

De echte discussie gaat natuurlijk over banen. Nee, niet de banen voor de miljoenen werklozen, maar de banen voor politici! Dat is de verkeerde discussie, maar nu ze toch wordt gevoerd, heb ik daarover drie vragen. Hoe loopt de sollicitatieprocedure voor de voordracht van de Nederlandse Eurocommissaris? Is dit een geheim PvdA-banenplan ofwel is er in de coalitie de afspraak gemaakt dat deze post voor een PvdA'er gereserveerd zou worden? Of komt er een open en transparante selectie?

Mijn tweede vraag gaat over de liberalen. Dit debat vindt vroeg plaats, omdat minister-president Rutte naar het liberale vooroverleg moet, zo rond een uur of vier in Brussel. Hij is daar de informele leider van de liberale club en degene die de kandidatuur van de heer Verhofstadt getrokken heeft. Daar zal hij zich niet prettig bij voelen. Zijn bondgenoten uit Duitsland en het Verenigd Koninkrijk zijn bijna weggevaagd en hij leidt nu een Zuid-Europese club met veel Fransen, Belgen en Roemenen, en met Verhofstadt aan de leiding. Gaat hij vanavond en in het verdere traject lobbyen voor een positie voor de liberalen en dus voor de heer Verhofstadt of gaat hij zich inzetten voor het Nederlandse belang?

De derde vraag is: als hij zich inzet voor het Nederlandse belang, wil hij er dan voor zorgen dat er een Eurocommissaris benoemd wordt voor Interne Markt die de pensioenen niet Europees wil regelen en het controversiële voorstel voor een richtlijn wil intrekken? Dat zou echt een vooruitgang zijn! Graag vooroverleg en een gemeenschappelijke lobby met Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Ierland, landen die ook willen dat deze richtlijn van tafel wordt gehaald. Met een Duitse of een Britse commissaris op die post zal het een stuk beter gaan. Dit is het moment om ten minste in het pensioendossier spijkers met koppen te slaan, een dossier waarvan een grote meerderheid hier vindt dat Europa daar niet over gaat.

De heer **Van Bommel** (SP):

Voorzitter. Nederland heeft een goedlachse minister-president, die houdt van het debat en een confrontatie met de Tweede Kamer niet uit de weg gaat. Nederland heeft een reislustige minister van Buitenlandse Zaken die voor elk internationaal probleem binnen 24 uur een oplossing weet in zeven talen. Tot zover geen enkel probleem!

Beide gaan ze over Europees beleid en ook dat is doorgaans geen probleem, maar dat veranderde 21 mei jongstleden, de dag voor de Europese verkiezingen. De minister-president herinnerde zich de vorige VVD-campagne waarbij het motto was: veel beloven, weinig geven, doet de kiezer in vreugde leven. Zo kwam er toen de belofte van €1.000 voor alle werkenden. Bij deze Europese verkiezingen moest de eurosceptische kiezer overtuigd worden en dus beloofde de minister-president minder Brussel: geen feestcommissies meer, geen Commissie die altijd meer wil, zoals vrouwenquota, bosstrategie en iets met websites. Verschrikkelijk noemde de premier dat. Nee, het moesten vijf prioriteiten zijn: de markt, minder regels, meer vrijhandel, één energiemarkt en een aanpak voor de misstanden op de arbeids-

markt. Waren die prioriteiten al eerder in het kabinet afgesproken? Ik vraag dat, omdat de premier later die dag schrijft dat deze zaken binnen het staande kabinetsbeleid passen. Wat is er dan nieuw aan die agenda? Hoe kan de minister-president dan in het gewraakte interview van die ochtend zeggen dat de Europese Unie daarmee, met die vijf prioriteiten, teruggaat naar de kern?

Het is logisch dat de minister van Buitenlandse Zaken op het bewuste interview reageerde met de opmerking dat er veel meer zaken op het lijstje prioriteiten mogen staan, zaken als bestrijding van de werkloosheid en een gemeenschappelijk buitenlands beleid, niet toevallig PvdA-prioriteiten. Novum citeert de minister: "Wat er precies op moet staan, moeten de politieke partijen met elkaar bespreken." De brief is ondertekend door de premier en de minister van Buitenlandse Zaken. Het kabinet zit door de uitbreiding van het prioriteitenlijstje van die ochtend weer op een lijn en de Kamer is weer een vergaderdag verder.

Bert Wagendorp van de Volkskrant vat het in zijn column op de verkiezingsdag goed samen. Hij schrijft: "... je hebt langetermijnvisies, kortetermijnvisies, heel erg extreem kortetermijnvisies én Rutte-visies. Die laatste blijven goed tot de inkt waarmee ze gedrukt zijn droog is - en dan heb je nóg geluk." Inmiddels is de definitieve uitslag bekend en blijken eurosceptische en anti-Europese partijen de grote winnaars. Daarmee zal bij het vaststellen van de prioriteiten voor de Europese Unie rekening moeten worden gehouden. De Franse president Hollande en de Britse premier Cameron zullen dat ook eisen, want anders tekenen ze hun eigen politieke doodvonnis. De vraag is of de premier die eisen ook gaat steunen bij dat informele diner. Wat de SP betreft doet hij dat wel. De Europese Unie moet zich beperken tot haar kerntaken. Plannen om door te denderen in de richting van een politieke Unie moeten van de baan: weg met de lidstaatcontracten, weg met de begrotingscontrole en de opgelegde bezuinigingen. Doen we dat niet, dan wordt het Europese project, dat nu nog is gekaapt door eurofiele politici, straks gesloopt door extreem rechtse en anti-Europese krachten.

De discussie over het voorzitterschap van de Europese Commissie is volstrekt van ondergeschikt belang. Het beeld dat de heren onderling de baantjes alweer aan het verdelen zijn, is ronduit schadelijk voor het aanzien van de hele politiek. Ik roep de minister-president dan ook op, niet aan die beschamende stoelendans mee te doen.

□

De heer **Verheijen** (VVD):

Voorzitter. This time it's different: zo luidde de promotiecampagne voor de verkiezingen van het Europees Parlement. Het zou inderdaad anders worden! De kiezer heeft gesproken, zij het niet in groten getale, maar de vraag is nu wat hij heeft bedoeld. Dat is nog niet zo eenvoudig. Het beeld van een verdeelde Unie doemt op, verdeeld tussen mensen die wel en niet gingen stemmen, tussen traditionele stromingen versus nieuwe partijen en tussen Noord en Zuid. En toch zijn er lessen te trekken.

Een van de gewaardeerde ochtendbladen in dit land kopte gisteren of eergisteren: Eurosceptici winnen in Europa. Volgens ons is dat niet de enige en zeker niet de enig juiste conclusie, want bij de grote Europese winnaars zien we een bonte stoet partijen. Dat loopt van anti-EU tot anti-euro,

van antisemieten tot anti-establishment en van antikapitalisten tot antibezuinigingspartijen. En dan zijn er ook nog partijen als die van Renzi, de sociaaldemocraten in Italië, die met een overgrote meerderheid winnen. Daar is niet één antwoord op te geven. Daar is niet één conclusie uit te trekken en toch moeten we ons best doen om dat wel te doen.

Het is in ieder geval van belang de signalen die zijn afgegeven, te interpreteren en zeker niet te negeren. Voor de "gelovers" in de EU is dit een tragische uitslag, zo sprak Martin Visser, columnist van De Telegraaf vanochtend. Ook wat ons betreft kan het niet zo zijn dat het vanavond na het diner, na de bonbons en de koffie, business as usual is. De Europese samenwerking is voor ons te belangrijk om de kritiek en de massale desinteresse die we vorige week hebben gezien, te negeren. We moeten het idee van de Europese samenwerking hervinden en, ja, dan mogen we ook kritisch naar onszelf en de media kijken. Wij trekken in ieder geval de conclusie dat doordenderen niet werkt. Doen we dat wel, dan raken we op termijn alles kwijt.

De heer **Pechtold** (D66):

Als ik de heer Verheijen hoor, dan denk ik "die woorden zijn mij uit het hart gegrepen". Dat is misschien ook wel de crux, namelijk dat wij over hetzelfde onderwerp praten, maar dat de intentie van de een een heel andere is dan die van de ander. De heer Verheijen zegt: we moeten Europa eigenlijk opnieuw uitvinden en aan de mensen uitleggen. Maar vindt de woordvoerder van de VVD dat de openlijke ruzie in het kabinet een dag voor de verkiezingen daaraan heeft bijgedragen?

De heer **Verheijen** (VVD):

Een correctie: ik heb niet gezegd dat we het de mensen nog een keer moeten uitleggen. Dat is de houding van de heer Pechtold. Dat is de houding van heel veel mensen die dit signaal niet willen begrijpen. Die mensen zeggen: ik ga het de mensen nog een keer uitleggen en als ze het dan begrijpen dan gaan ze wel van de Unie houden. Volgens mij is er een ander signaal afgegeven en ik ben dan ook benieuwd naar de inbreng van de heer Pechtold. Volgens mij is het in ieder geval niet het signaal van de mensen geweest dat we het hun nog een keer moeten uitleggen.

Wat is het signaal van het kabinet? Ik heb geen openlijk ruziënd kabinet gezien. Ik heb een kabinet gezien dat die dag nog een brief heeft gestuurd, waarin voor ons herkenbare prioriteiten staan. Ik zal er zo dadelijk nog op terugkomen.

De heer **Pechtold** (D66):

Het is wel een handige eigenschap voor een politicus dat die toch enigszins ziet wat er voor zijn ogen gebeurt. Ik kan mij herinneren dat we hier om kwart over twee, kwart over vier, kwart over zes, half zeven, kwart voor zeven stonden om uiteindelijk om half negen een brief te krijgen. Ik zie nog de verbeterde gezichtjes voor me van de mensen in de coalitie. Als de heer Verheijen dat afdoet met "er was niks aan de hand", dan stopt bijna de discussie. Ik wil die discussie echter juist graag nog even voortzetten.

De premier zei dat er vijf punten waren, een strikte lijst. Vervolgens zagen we dat de minister van Buitenlandse

Zaken met zijn eigen wensen kwam en uiteindelijk kregen we een lijst die niet limitatief is en dus gewoon kan worden uitgebreid als dat voor Europa belangrijk is of als er een actueel probleem is. Ik herhaal daarom mijn vraag: was het voor hele debat over Europa en voor het draagvlak wel zo handig dat we vanaf dat interview zijn gaan schuiven en wel zozeer dat het nu nog onduidelijk is waar het kabinet staat?

De heer Verheijen (VVD):

Wat ons betreft is het niet onduidelijk waar het kabinet staat. Volgens mij waren de prioriteiten, de focus voor de komende jaren, helder. Dat gold voor de periode voor afgelopen woensdag en dat geldt na de brief nog steeds. Limitatief zijn ze nooit, want je kunt de Unie niet in een keer beperken. Dat is ook nooit gezegd. Voor ons waren die punten herkenbaar en ik heb dan ook niet gezien dat die tot verdeeldheid hebben geleid. Het zijn bovendien prioriteiten die het draagvlak voor de Unie de komende jaren daadwerkelijk kunnen versterken.

De heer Van Bommel (SP):

De heer Verheijen herhaalt een uitspraak van de minister-president in dat interview. Hij zegt namelijk: wat ons betreft kan het geen business as usual meer zijn. Ik hoor dan wel graag van de heer Verheijen welke nu in Europa gebruikelijke zaken niet meer gedaan moeten en kunnen worden na deze verkiezingsuitslag.

De heer Verheijen (VVD):

Volgens mij gaat het om een houding. Deze verkiezingen zouden dan ook wel eens een echt kantelpunt voor de Europese samenwerking kunnen zijn. We kunnen niet meer verder met de houding van een ever closer union. We moeten niet alles meer op Europees niveau willen doen. We moeten dus veel selectiever kijken naar wat er daar en wat er in de lidstaten moet worden gedaan. Het komt er eigenlijk op neer dat we het veel meer moeten doen volgens de vuistregels in de subsidiariteitsbrief van het kabinet. Op de eerste pagina van die brief staan vuistregels voor hoe we moeten bepalen wat er op Europese en wat er op nationale schaal moet worden gedaan. Hoe gaan we dat beoordelen? Het zou mij een lief ding waard zijn als die houding — duidelijke prioriteiten stellen in Brussel, afspraak is afspraak, meer resultaten boeken — de komende jaren de leidende houding wordt.

De heer Van Bommel (SP):

Grotere kletsboek heb ik in ieder geval vandaag nog niet gehoord. De dag is natuurlijk nog maar kort en ik vrees dat er nog wel meer komt. Dit is toch helemaal wel business as usual. Dit is wat er al in de brieven van het kabinet staat. Dit is wat er al is afgesproken tussen Kamer en kabinet. Wat bepaalt nu het nieuwe beleid na de verkiezingen? U zegt "na deze uitslag geen business as usual", maar u gaat wel gewoon door met het bestaande beleid. U bent misschien een stukje kritischer en legt misschien een beetje meer nadruk op bijvoorbeeld subsidiariteit, maar wat moet er nu wat u betreft veranderen?

De heer Verheijen (VVD):

Wat ons betreft verandert in de eerste plaats die Europese samenwerking, die Europese Unie. De houding van de Unie moet Nederlandser worden, bijvoorbeeld door meer verantwoordelijkheid af te leggen. Wat ons betreft gaan we de Nederlandse agenda voor een beperkt aantal taken, resultaten boeken en "afpraak is afspraak" doorvoeren in Europa. Daar moeten we steun voor verwerven, want dat maakt de Unie krachtiger en zal het draagkracht versterken.

De heer Segers (ChristenUnie):

Dit zijn toch wel heel vage teksten. Ik zou dan ook graag nog even doorgaan op die lijst van prioriteiten. De minister-president heeft in een interview vijf prioriteiten aangegeven. Die lijst is vervolgens in de brief van het kabinet uitgebreid met defensie, buitenlands beleid en veiligheidsbeleid. Een heel simpele vraag: was de VVD-fractie blij met die uitbreiding van het aantal prioriteiten door het kabinet ten opzichte van het interview dat de minister-president heeft gegeven?

De heer Verheijen (VVD):

Ik zie geen groot schisma tussen de tekst van dat interview en de brief. De brief bevat meer woorden dan het interview; dat is wel vaker het geval met een brief. Ik herkende de vijf punten en die zag ik ook terug in de brief die daarna naar de Kamer is gestuurd. Ik zie de grote verschillen die de heer Segers suggereert, dus niet.

De heer Segers (ChristenUnie):

Een heel flauw antwoord.

Ik vroeg of de VVD-fractie blij was met de uitbreiding van het aantal prioriteiten. De vijf prioriteiten die de minister-president noemde, staan inderdaad in de brief. Maar er staat nog veel meer in de brief! Die prioriteiten zijn immers aangevuld. Ik sluit aan bij wat de heer Van Bommel al zei, namelijk dat we alleen maar een uitbreiding van het aantal taken en prioriteiten dat Europa zou moeten doen, hebben gezien. Is de VVD-fractie daar blij mee of vindt de heer Verheijen dat de prioriteiten veel scherper moeten worden geformuleerd en dat er een aantal taken af moet? Moet het met andere woorden minder, omdat het niet langer business as usual kan zijn? Het is volgens mij van tweeën één.

De heer Verheijen (VVD):

Ik herken de vijf prioriteiten in het interview. Ik zag die vijf prioriteiten terug in de brief. Daar is ook uiteengezet wat het kabinet bedoelt met die vijf prioriteiten. Ik herkende dat voor die tijd en na die tijd en ik zie dan ook niet in waarom iemand daar onderscheid tussen zou willen maken. De uitbreiding die de heer Segers suggereert, is aardig gevonden maar stoelt volgens mij niet op de werkelijkheid.

De heer Dijkgraaf (SGP):

Langzamerhand vind ik de heer Verheijen nog briljanter dan ik hem toch al inschatte. Het is namelijk een hele kunst om geen verschil te zien tussen het interview en de brief. Om een voorbeeld te noemen: in het interview staat dat we ons moeten beperken tot deze vijf prioriteiten en in de brief wordt zo'n beetje alles opgenoemd. Waar zitten nu inhoudelijk de prioriteiten van de VVD? Ik vraag dat, omdat ik de

heer Verheijen wel dingen hoor zeggen over het proces en de houding die Brussel zou moeten hebben, maar wat gaat Brussel nou inhoudelijk minder doen en hoe spoort dat met het interview van de minister-president?

De heer **Verheijen** (VVD):

De heer Dijkgraaf heeft het over beperken. Dat zou betekenen dat de EU verder helemaal niets meer doet en dus ook niet de dingen die altijd doorgaan in de Unie. Daarover heb ik niks gelezen in het interview. Ik ben daarin ook geen quote met het woord "beperken" tegengekomen. Volgens mij ging het niet om beperken, maar om het aanbrengen van focus in de prioriteiten. Ik mag toch hopen dat het de houding is van meer mensen om prioriteiten te stellen. Ik herken de volgende prioriteiten. Ten eerste zijn dat banen. Daar heb je een interne markt en vrijhandel voor nodig. Daarvoor hebben we ook minder verstikkende regels nodig, want dan kunnen ondernemers echt ondernemen. Ten tweede is er wat gezegd over de energiemarkt en ten derde iets over de negatieve aspecten van het vrije verkeer van personen. Volgens mij zijn dat zaken waarop nog iets meer moet worden georganiseerd of, in het geval van minder regels, juist minder. Daarop zou wat ons betreft de prioriteit moeten liggen.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Prioriteiten zijn altijd mooi. Je doet een aantal dingen en prioritair doe je een deelverzameling daarvan. De VVD heeft echter uitgestraald dat de EU zich moet beperken tot een aantal zaken, dat ze daar sterk in moet zijn en dat we moeten doen waar we goed in zijn. Is de juiste conclusie van het antwoord van de heer Verheijen dat die beperking gewoon weg is? Het gaat alleen maar om prioriteiten, maar andere dingen zijn net zo belangrijk? We gaan ons niet beperken?

De heer **Verheijen** (VVD):

Je heb prioriteiten en daar ga je zaken op organiseren, daar ga je nieuwe dingen op doen of dingen op weglaten. Daarnaast heb je een aantal zaken waarvan wij volgens mij enorm delen dat die niet meer zouden hoeven in Brussel, zoals de Nitraatrichtlijn. Daarin kunnen wij elkaar volgens mij heel goed vinden. Bij een aantal andere zaken is het een kwestie van: afspraak is afspraak. Bijvoorbeeld wanneer het gaat over de stabiliteit van de EMU hoe je volgens mij niets nieuws meer te organiseren en geldt afspraak is afspraak. Het heeft voor ons geen prioriteit om daar nieuwe zaken op te organiseren in de komende jaren.

Ik hoor dat de heer Pechtold weinig last heeft van de Nitraatrichtlijn. Als hij zou spreken met de agrariërs in het land, dan zou hij merken dat zij daar wel veel last van hebben.

De **voorzitter**:

Interrupties gaan via de microfoon. Gaat u verder met uw betoog.

De heer **Verheijen** (VVD):

Voorzitter. Wat ons betreft leiden duidelijke prioriteiten in de komende jaren tot meer banen, meer resultaten, meer vertrouwen en een positieve agenda voor de Unie, die uit-

eindelijk laat zien waar de meerwaarde van de Europese samenwerking ligt, een agenda van selectiviteit. Dat is wat ons betreft ook het antwoord op het gevoel van democratische vervreemding en de uitslag van deze verkiezingen.

Ik weet in ieder geval één manier om de komende tijd mensen nog verder te vervreemden van de Unie en dat is voortdurend enkel te praten over poppetjes. Wie krijgt welke functie? Daar zit volgens mij niemand op te wachten. Wat ons betreft gaat het er in de eerste plaats om om een betekenisvolle, vertrouwenwekkende agenda neer te zetten voor de komende tijd. Het diner van vanavond zal daarvoor een eerste aanzet vormen. Hoe schat het kabinet het krachtenveld in om vanavond te komen tot die compacte agenda op basis van prioriteiten? Wat heeft dat volgens het kabinet voor gevolgen voor de organisatie van de nieuwe Commissie?

Uiteindelijk zal tijdens de Raad op 26 en 27 juni een agenda worden vastgesteld en een voordracht worden gedaan voor het voorzitterschap van de Commissie. Kan het kabinet aangeven hoe deze procedure na vanavond zal verlopen en wat de rol van de lidstaten daarbij zal zijn?

De prioriteiten en de focus vanuit Nederland zijn wat ons betreft helder en herkenbaar. We hebben dat zojuist al met elkaar gedeeld. Dit gecombineerd met het nakomen van eerder gemaakte afspraken, kan wat ons betreft zorgen voor vertrouwen en een duidelijke focus voor de komende periode. Wat ons betreft, zet het kabinet dus vanavond in op een compacte agenda en wordt uiteindelijk gezocht naar een voorzitter van de Europese Commissie die die prioriteiten het beste naar voren kan brengen in de komende jaren.

De heer **Omtzigt** (CDA):

De heer Verheijen is weer terug bij het begin. Het was eerst een compacte agenda, daarna was het de kabinetsbrief en nu weer de compacte agenda. Horen wat de VVD betreft buitenlandse beleid, defensie en banenplannen bij die compacte agenda?

De heer **Verheijen** (VVD):

Die horen wat ons betreft niet bij de prioriteitsagenda. Dat wil niet zeggen dat we niets meer moeten doen op bijvoorbeeld buitenlands beleid. Natuurlijk niet. Wat ons betreft hoort het echter niet bij de prioriteitsagenda, maar zijn het randvoorwaarden om een aantal dingen te bereiken.

De heer **Omtzigt** (CDA):

U neemt dus gewoon afstand van de tweede brief van het kabinet, waarin die zaken bij de prioriteitsagenda gezet werden. Dat moet het kabinet dus niet doen en het kabinet moet gewoon door lobbyen met die vijf prioriteiten, waarmee de minister-president al een tijd lang de boer op is in Europa.

De heer **Verheijen** (VVD):

Voordat we hier aan tekstanalyse gaan doen, zeg ik wat volgens mij in die tweede kabinetsbrief staat: tegen de achtergrond van die eerder genoemde prioriteiten is bijvoorbeeld het buitenlands beleid van groot belang. Volgens mij zit daar geen verschil in met wat ik zojuist heb gezegd.

De heer **Pechtold** (D66):

Je ziet dus een achtergrond, dat zijn prioriteiten, en daarvoor staat eigenlijk de minister van Buitenlandse Zaken in al zijn breedte, met een slagvaardig, coherent, extern optreden waarmee hulp, handel, veiligheid en defensie op een geïntegreerde manier worden benaderd. Dus als ik het goed begrijp hebben we eigenlijk vanaf de verkeerde kant naar die prioriteiten gekeken, als ik de VVD geloof. Het zijn een soort achtergronden, het zijn een soort visies, het zijn een soort langetermijndeeën van de minister-president, maar daarvoor staat centraal het buitenlands beleid. Zo moet ik de brief dus lezen.

De heer **Verheijen** (VVD):

Ik ben de heer Pechtold kwijt. Als de heer Pechtold bedoelt dat wij dit als prioriteit zouden benoemen om daar nieuwe wetgeving op te maken, dat je de unanimiteitsregel laat varen bij buitenlands beleid en dat je naar één Europees leger wilt, zoals de heer Pechtold wil, dan kan ik zeggen dat wij dat inderdaad allemaal niet willen. Het buitenlands beleid is gewoon onderdeel van de Unie en behoort niet bij de vijf prioriteiten die zijn genoemd.

De heer **Pechtold** (D66):

Dat klopt, met daarboven eigenlijk nog een prioriteit, want het gaat om een slagvaardig en coherent extern optreden. Het is eigenlijk ook de enige prioriteit die vervolgens heel breed geëxpliceerd wordt met wat er dan allemaal onder verstaan wordt. Laat de heer Verheijen nou stoppen met die poppenkast. De heer Timmermans heeft terecht na dat interview ingegrepen en gezegd: luister eens, minister-president, het is niet alleen maar mark en munt, markt en munt ... Dit was niet eens bedoeld. Het is niet alleen markt en munt, het is natuurlijk ook om heel veel andere dingen te bereiken. Ik zou het prettig vinden voor de uitslag en voor het gevoel dat mensen het nog een beetje begrijpen, dat ook de VVD — een partij die meen ik veiligheid zelfs in haar afkorting heeft staan — zegt dat Europa op die punten natuurlijk moet samenwerken, dat Europa natuurlijk zijn kansen moet pakken, dat Europa zelfs als het gaat om vluchtelingenstromen en mensenhandel moet samenwerken en niet doet alsof het valt terug te brengen tot die vijf prioriteiten.

De heer **Verheijen** (VVD):

De VVD heeft veiligheid niet in haar afkorting staan, maar dank voor de suggestie. Volgens mij is de heer Pechtold langzamerhand door zijn argumenten heen, want als je als land geen prioriteiten stelt en als je gaat besturen — u zou het in Amsterdam eens moeten proberen — moet je volgens mij een aantal prioriteiten stellen. Als je dat niet kunt, ben je stuurloos en heb je geen verhaal meer. Ik ben blij dat dit kabinet wel prioriteiten stelt. Ik ben benieuwd welke prioriteiten de heer Pechtold zo dadelijk wil stellen.

De heer **Madlener** (PVV):

De VVD heeft campagne gevoerd met het beperken van de taken van de EU. We zien nu alweer de draai. De stemmen zijn nog maar net geteld en de VVD zegt: ach, het mag ook best wat meer zijn. Ik vind dat jammer, want dat is niet goed voor de geloofwaardigheid van de politiek in het algemeen. De heer Verheijen zegt: wij zoeken een opvolger voor Bar-

roso die past bij het beperken van die taken. De heer Guy Verhofstadt is toch niet bepaald een man die daarbij past, maar dat is wel de kandidaat van zijn partij. Daarnaast zijn er twee andere kandidaten, de heer Schulz en de heer Juncker, en die staan er ook bepaald niet bekend om dat zij de taken willen beperken. Alle drie deze kandidaten zijn voor meer Europa, voor een ever closer union, die de heer Verheijen zo verfoeit. Wat vindt hij van die drie kandidaten? Ik neem toch aan dat die in de ogen van de VVD alle drie onacceptabel zijn.

De heer **Verheijen** (VVD):

Volgens mij helpen we het proces niet door hier allemaal namen op te gaan voeren en namen af te gaan voeren. Misschien hebt u ook nog namen vanuit uw politieke groepering. Volgens mij is het niet handig om die hier te gaan bespreken. Wat ons betreft, is het geen vanzelfsprekend, geen automatisme dat een van de Spitzenkandidaten voorzitter van de Commissie wordt. Ik wil wel graag aan de Raad het verzoek meegeven om te kijken naar de agenda en daar een voorzitter bij te zoeken. Ik ga nu echter geen namen noemen.

De heer **Madlener** (PVV):

U hoeft ook geen namen te noemen, want die namen zijn al genoemd. Dat zijn namelijk die drie Spitzenkandidaten, die topkandidaten, die onder andere door uw partij naar voren zijn geschoven. De heer Verhofstadt namens uw partij en de andere twee kandidaten namens de andere fracties. Die namen liggen er dus al en er wordt straks aan onze premier gevraagd: wat vindt u daarvan? Nu vraag ik: wat is de opdracht die u meegeeft aan uw regering; welk standpunt moet de premier innemen als het gaat om die drie namen?

De heer **Verheijen** (VVD):

Wat ons betreft, komt er — ik herhaal mezelf nu — een voorzitter die past bij die agenda, die acceptabel is voor de Raad en over wie overeenstemming is met het Europees Parlement. Die Spitzenkandidaten zijn wat ons betreft nooit zo bedoeld dat een van hen automatisch kandidaat zou worden voor de Europese Commissie. Dat was niet zo voor de verkiezingen en dat is nu niet zo. Ze zijn niet uitgesloten, maar zijn zeker niet vanzelfsprekend de kandidaten voor de Europese Commissie.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Ik voelde me eigenlijk wel aangesproken door het begin van het betoog van de heer Verheijen. Hij had het erover dat deze verkiezingen een signaal zijn en dat de opkomst ons allemaal zorgen zou moeten baren. We zouden moeten zien dat we nu volgende stappen zetten. Ik vraag mij af of de heer Verheijen dat zojuist heeft gedaan met de warboel die hij heeft gecreëerd. Ik wil graag wat meer helderheid over de brief. Daarin wordt gesproken over principes, over achtergronden en over prioriteiten. Wat is het materiële verschil tussen die drie zaken?

De heer **Verheijen** (VVD):

Er zijn veel zaken waar de EU over gaat, waar de EU uitvoering aan geeft. Als je mij vraagt wat de prioriteitsagenda

van de Commissie voor de komende jaren is — dat komt wat mij betreft straks ook tot uitdrukking in de organisatie van de Commissie — dan herken ik deze prioriteiten die in de brief staan en die ook genoemd zijn in dat interview.

De heer Klaver (GroenLinks):

Het punt is dat er eerst vijf prioriteiten zijn gegeven door de premier, vervolgens is er een brief gekomen van het kabinet, waarin plotseling een veelvoud aan zaken wordt genoemd en anders wordt geordend. Het worden daarin achtergronden genoemd of principes. Maar wat is nu precies het verschil? Ik vind dit een zeer belangrijke vraag aan de heer Verheijen, want de verkiezingen zijn net geweest en er ontstaat nu alweer mist over waar Europa zich mee bezig zou moeten houden en waar het kabinet zich voor in moet zetten. De VVD probeert er onderuit te komen dat in de brief gewoon staat dat er ook een gemeenschappelijk buitenlands beleid moet zijn en dat er gewerkt moet worden aan een gemeenschappelijk defensiebeleid. Wil de heer Verheijen daar gewoon eerlijk en ronduit voor uitkomen?

De heer Verheijen (VVD):

Een kabinet, of een college waar dan ook, dat aantreedt heeft prioriteiten. Er zijn dingen die doorgaan, zoals bouwvergunningen verlenen en het buitenlands beleid. Die zijn er en dat blijft ook na deze verkiezingen. Uiteindelijk stel je een aantal prioriteiten om het beleid echt bij te stellen, nieuw beleid te maken, nieuwe wetgeving te maken. Dat zijn die vijf punten die ik herken in het interview en in de brief. Dat zijn ook de vijf punten die wat mij betreft vertrouwen zouden moeten wekken in de komende jaren bij de Europese bevolking en dat kan door echt resultaten te boeken op die prioriteiten.

De heer Van Bommel (SP):

In de brief die in de avond bij de Kamer is gekomen, staat "meer werk" als prioriteit. "Meer werk" staat echter niet als prioriteit in het interview. Is de heer Verheijen dat met mij eens?

De heer Verheijen (VVD):

Ik herhaal wat ik zojuist in mijn inbreng heb gezegd. We moeten werken aan banen door versterking van de interne markt, handelsverdragen en minder regels. Als vierde punt is er het energiepunt. Om de concurrentiekracht van Europa te behouden voor de toekomst, zul je ook iets in de energiemarkt moeten doen, ook om de onafhankelijkheid van Europa op energiegebied te bewaren. Volgens mij leiden die zaken juist tot meer werk en meer banen en is dat waar Europa op zit te wachten.

De heer Van Bommel (SP):

Het doel is wat anders. Het doel in de brief van het kabinet is meer werk. Dat gaat dus over mensen, dat gaat over het bestrijden van een probleem. Het doel in het interview is het versterken van de interne markt. Als je geluk hebt, komen daar meer banen van, maar het zorgt er in ieder geval voor dat het bedrijfsleven op zijn wenken wordt bediend. Dat is het verschil. In het interview wordt het bedrijfsleven een dienst bewezen en in de brief wordt, kennelijk om de Partij van de Arbeid tegemoet te komen,

mensen een dienst bewezen. Dat is het wezenlijke verschil. U zou een heer zijn als u dat zou erkennen hier vandaag.

De heer Verheijen (VVD):

De creativiteit van mijn collega-woordvoerders gaat steeds verder en de heer Van Bommel volg ik nu echt helemaal niet meer. Volgens mij is het doel inderdaad meer werk, meer banen en dat Europa in de komende jaren ook nog dat economische powerhouse blijft in de wereld. Daarvoor heb je een aantal zaken nodig, een aantal prioriteiten die daartoe leiden. Als u zegt dat dat een agenda van bedrijven is, dan zeg ik dat het uiteindelijk wel de bedrijven zijn die die banen creëren, die dat werk creëren waar veel Europeanen op zitten te wachten. Dan kun je niet alleen maar zeggen dat er meer banen moeten komen, dan moet je ook zeggen hoe je dat gaat doen. Dit is die agenda, die herken ik en ik hoop de heer Van Bommel in de toekomst ook.

□

De heer Segers (ChristenUnie):

Mevrouw de voorzitter. Er heeft een afschuwelijke antisemitische aanslag plaatsgevonden in Brussel. Dat is een symptoom van opkomend extremisme. Ik wil het kabinet vragen om het grensoverschrijdend probleem van antisemitisme ook op Europees niveau te bestrijden.

Dan de uitslag van de verkiezingen, met het Front National in Frankrijk als grootste partij, een Verenigd Koninkrijk dat opnieuw een stap heeft gezet richting de uitgang van de Europese Unie, groeiende onvrede in landen als Duitsland, Griekenland en Denemarken, 45% van de Nederlandse bevolking dat denkt dat ons land beter af is buiten de Europese Unie dan erbinnen en 63% van de Nederlandse kiezers dat de Europese Unie aan zich voorbij laat gaan. Ik mag hopen dat het kabinet niet simpelweg constateert dat twee derde van het Europees Parlement bestaat uit oude machtsblokken en dat we daarom kunnen doen alsof er niets aan de hand is. Dat is wat collega Pechtold gisteravond leek te suggereren.

Is het de minister-president menens dat het inderdaad geen business as usual mag worden na deze verkiezingen? Waaruit blijkt dat dan? Wat is de reactie van Nederland nu het Verenigd Koninkrijk aangeeft dat het de relatie met de Europese Unie wil heronderhandelen en een ander verdrag wil, zodat voorkomen wordt dat het Verenigd Koninkrijk de Europese Unie daadwerkelijk gaat verlaten? Een vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie zou wat mij betreft een drama zijn. Is het kabinet het met de fractie van de ChristenUnie eens dat we niet gebonden zijn aan de vier vanuit het Europees Parlement naar voren geschoven Spitzenkandidaten voor het voorzitterschap van de Europese Commissie?

Dan de vijf prioriteiten die de politiek leider Rutte aan minister-president Rutte meegaf. De beperking van de beleidsruimte van de Europese Unie is wat de ChristenUnie-fractie betreft een heilzaam streven. Maar kan de minister-president nog eens helder aangeven wanneer hij sprak als politiek leider en wanneer als premier? Waarom zijn vijf prioriteiten binnen 24 uur aangevuld met buitenlands beleid, defensie, ontwikkelingssamenwerking, strijd tegen criminaliteit en terrorisme? Had hij die punten over het hoofd

gezien of is dit een concessie aan de minister van Buitenlandse Zaken?

Overigens is mijn fractie van mening dat bij het stellen van prioriteiten de Kamer minstens zozeer aan zet is als het kabinet. Hoe wil Nederland de positie van de nationale parlementen versterken zoals in de brief van het kabinet beloofd wordt? Wellicht dat de minister van Buitenlandse Zaken daarop in kan gaan.

Bij alle beperkingen die de Europese Unie zich moet opleggen, zijn de strijd tegen uitbuiting op de arbeidsmarkt en het bevorderen van respect voor mensenrechten belangrijke toevoegingen in de brief. Ik wil de bewindspersonen concreet vragen op welke manier juist ook de Europese strijd tegen mensenhandel kan worden geïntensiveerd. Is het kabinet het met de fractie van de ChristenUnie eens dat het opkomen voor godsdienstvrijheid ook een cruciaal aspect is in het genoemde externe optreden van de Unie?

Specifiek staat in de brief: versterking van de EMU moet erop gericht zijn dat de lidstaten verantwoordelijkheid nemen voor de noodzakelijke economische hervormingen op nationaal niveau. Welke versterking heeft het kabinet hierbij voor ogen? Wat gebeurt er als lidstaten hun verantwoordelijkheid niet nemen? Wat is precies het standpunt van het kabinet als het gaat om lidstaatcontracten, waarover de Kamer een motie heeft aangenomen?

Tot slot vraag ik de reactie van de bewindspersonen op drie aangenomen moties. De eerste is de motie van de collega's Slob en Van Haersma Buma over het opstellen van exitcondities. Dat is een vraag aan de minister-president. Hoe wordt deze motie uitgevoerd. De tweede motie is van collega's Schouten en Dijkgraaf en daarin wordt gevraagd om tijdens het Nederlandse voorzitterschap eindelijk eens werk te maken van het stoppen met het vergaderen in Straatsburg. De laatste motie — ik vraag de minister van Buitenlandse Zaken om daarop te reageren — heeft betrekking op de toetredingsonderhandelingen met Turkije. Daarover zou overleg worden gepleegd met andere lidstaten en er zou verslag worden gedaan na de Raad algemene zaken. We hebben daar nog niets over gehoord. Ik ben benieuwd naar de uitvoering van deze motie, die door een meerderheid van de Kamer is aangenomen.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Voorzitter. Vorige week waren we toeschouwer van een uiterst gênant gebeuren. De avond voordat we in Nederland naar de stembus gingen, kon het kabinet niet uitleggen wat nu precies de kabinetsinzet in Europa is. Daar komen we volgende week op terug, zo was de strekking van het eerste briefje dat naar de Kamer werd gestuurd. Een briefje, meer kan ik het niet noemen. Volgende week, na de verkiezingen. Gênant, minachting van de kiezer, minachting van deze Kamer. Ik zou het willen betitelen als een bedrijfsongevalletje in de coalitie. Terecht dan ook dat de oppositie hier geen genoeg mee nam.

Het kabinet, en eigenlijk vooral de premier, moest kleur bekennen. De stoere woorden van de minister-president over vijf prioriteiten, bleken enigszins te voorbarig te zijn geweest. Ze konden niet rekenen op de steun van minister Timmermans en dus moest de premier terug naar de schrijftafel. Zijn vijf prioriteiten werden er ineens zes en

veranderde fors van inhoud. De premier moest in zijn brief daarnaast ook nog eens drie principes toevoegen en dat dan ook nog eens tegen drie zogenaamde achtergronden. Opnieuw probeert het kabinet Europa te reduceren tot een stom, onzinnig lijstje — dat begrijp ik wel, want de partijen in de coalitie zijn het niet eens over de richting die we op moeten met Europa — om er bij de uitwerking vervolgens achter te komen dat de vijf prioriteiten wel zo'n karikatuur maken van Europa dat zelfs het kabinet, ondanks de stoere woorden van onze premier, daar toch niet akkoord mee kon gaan.

Het stelt me met name teleur dat ook de PvdA-minister Timmermans meedoet aan dit toneelspel. Hij heeft het lijstje nu een iets meer PvdA-karakter gegeven, zeker. Maar tegen de gedachte dat Europa terug te brengen is tot vijf onderwerpen, verzet hij zich niet. Ik ben dan ook uiterst benieuwd hoe de minister van Buitenlandse Zaken zijn eigen lijstje precies interpreteert. Als respect voor mensenrechten slechts een achtergrond is en het verbeteren van de concurrentiekracht een prioriteit, wat betekent dit dan concreet in de praktijk? Hecht het kabinet dan meer waarde aan onze concurrentiepositie dan aan het beschermen van mensenrechten? Mogen mensenrechtenschendingen genegeerd worden ter bevordering van onze concurrentiepositie? Of moet Europa zich in de komende periode minder actief bezighouden met mensenrechten nu die geen prioriteit zijn? Wat zegt deze verdeling nu werkelijk? Dat is de vraag. Graag hoor ik een reactie.

Ik denk dat het nogal naïef is van het kabinet om te denken dat tijdens het diner vanavond daadwerkelijk over lijstjes zal worden gesproken. Natuurlijk worden de banen er verdeeld. Ik spreek dan ook graag met het kabinet daarover. Wat is de inzet van het kabinet op dit punt? Welk tijdschema heeft het kabinet voor ogen? Deelt de premier de mening van GroenLinks dat de Spitzenkandidaat van de grootste fractie als eerste aan zet is om te proberen een meerderheid te verwerven in het Europees Parlement? Zet de premier erop in dat de regeringsleiders het Verdrag van Lissabon volgen zodat er, met andere woorden, geen ruimte is voor veto's en een gekwalificeerde meerderheid volstaat voor het voordragen van een kandidaat-Commissievoorzitter bij het Europees Parlement?

Het zal voor welke kandidaat dan ook nog bijzonder lastig worden om voldoende steun te verwerven in het Europees Parlement. Zowel radicaal rechts als radicaal links heeft grote zetelwinst geboekt. Het zou niet verkeerd zijn als de aanwezige regeringsleiders vanavond hierbij stilstaan en zich serieus de vraag stellen in hoeverre deze uitkomst het mogelijke gevolg is van de trage en niet-sociale aanpak van de crisis. Het Europees Parlement is door de nationale regeringen vaak buitenspel gezet bij de crisisaanpak, maar betaalt nu het gelag voor het getreuzel en het geruzie en het gebrek aan solidariteit van regeringen. Graag hoor ik een reactie van de minister-president op dit punt: een lage opkomst bij de verkiezingen en de vlucht naar de flanken.

De heer **Madlener** (PVV):

Voorzitter. Vorige week hebben we de verkiezingen gehad voor het Europees Parlement. De stemmen zijn net geteld en de uitslag is bekend. Ik wil graag nogmaals de winnaars van deze verkiezingen feliciteren. Op de eerste plaats noem ik natuurlijk D66, die een zetel erbij kreeg, en verder het

CDA, dat ondanks het grootste verlies van alle partijen toch vijf zetels heeft weten te behouden, en de Partij voor de Dieren, die voor het eerst in het Europees Parlement komt.

Mijn partij, de PVV, blijft — met weliswaar een gedeelde plaats — de tweede partij in het Europees Parlement met vier zetels. Daar ben ik in ieder geval heel erg blij mee. Dat zal men begrijpen na de drie zetels volgens de peilingen. Zo veel kiezers hebben ons beloofd met dit vertrouwen en daarom wil ik ook onze kiezers bedanken. De PVV is de grootste geworden in onder andere Rotterdam, Spijkenisse, Venlo, Dordrecht, Almere, Volendam, Den Helder, Zaanstad, Vlissingen en Lelystad, en dit terwijl twee derde van de PVV-kiezers thuis is gebleven.

De opkomst was ongeveer gelijk aan de opkomst vijf jaar geleden. Het vertrouwen van Nederland in de Europese Unie blijft op een dieptepunt staan. Al met al kan men dus concluderen dat Nederland eerder eurosceptischer dan eurofieler is geworden. De uitslag betekent ons inziens dan ook absoluut geen vrijbrief voor eurofielen om Nederland verder een federale unie in te rommelen. De VVD heeft toch een wat kritische EU-campagne gevoerd, en ook het CDA heeft zich eurokritischer voorgedaan dan in het verleden. Als je dat afzet tegen de groei van D66 met één zetel, kun je toch moeilijk stellen dat Nederland ineens pro EU zou zijn.

De komende jaren zal de Partij voor de Vrijheid zich in het Europees Parlement blijven inzetten voor minder Europese Unie, voor minder bemoeienis, minder geldverspilling en vooral voor meer Nederland, een Nederland dat baas is over eigen land, dat baas is over eigen geld en dat baas is over eigen grenzen. 45% van de Nederlanders denkt dat Nederland in de Europese Unie beter af is dan erbuiten. De PVV zal dit geluid dan ook onverminderd blijven verkondigen.

Behalve in Nederland is er in heel Europa een eurosceptische uitslag te zien. In Groot-Brittannië en Frankrijk heeft een politieke aardverschuiving plaatsgevonden. Dat vereist ook een aanpassing bij de vorming van de Europese Commissie. Het kan toch niet zo zijn dat een supereurofiel aan het hoofd van de Commissie komt te staan? Onduidelijk is wat de inzet van het kabinet wordt op dit punt. De premier lobbyde eerder voor Verhofstadt. Is dit ook de kabinetsinzet? Naar de mening van de PVV komt zowel Schulz, Verhofstadt als Juncker niet in aanmerking voor deze positie. Wij zullen op dit punt dan ook een motie indienen. Europa moet zo min mogelijk doen, behalve zorgen voor de interne markt, en dat lukt niet met een supereurofiel aan het hoofd van de ongekozen Commissie.

De heer Pechtold (D66):

Dit debat gaat volgens mij over de kabinetsbrief over de inhoudelijke prioriteiten ten aanzien van Europa. Nu wij het over prioriteiten hebben: vindt de heer Madlener net als zijn partijgenoot, de heer Jansen, dat je kunt kiezen tussen het antisemitisme van Hamas en het antisemitisme van Jean-Marie Le Pen?

De heer Madlener (PVV):

Wij verwerpen antisemitisme van iedere kant natuurlijk. Dat heb ik in deze zaal altijd gedaan en dat zal ik ook buiten deze zaal blijven doen. Antisemitisme is voor ons absoluut

onaanvaardbaar. Ik vind het jammer dat de heer Pechtold deze vraag steeds stelt. Antisemitisme is natuurlijk een groot gevaar, maar een nog veel groter gevaar lijkt mij het opengrenzenbeleid van de EU en de binnenkomst van talrijke islamisten die het ook niet goed voorhebben met de joodse bevolking. Ik zou de heer Pechtold toch willen vragen om ook eens naar dat probleem te kijken; probeer niet eenzijdig altijd maar met dat vingertje te wijzen naar andere partijen. Het opengrenzenbeleid leidt tot een enorme toestroom van terroristen, straks uit Syrië, en van Somalische piraten die hier asiel aanvragen. Dat soort zaken: dat is toch iets wat wij hier niet moeten willen, mijnheer Pechtold?

De heer Pechtold (D66):

Hamas zit niet in het Europees Parlement, maar Jean-Marie Le Pen zit dadelijk naast de heer Jansen en naast de fractie van de PVV, en daar wordt nauwe samenwerking mee gezocht. Het verbaasde mij zeer dat de heer Jansen gisteren in een tv-programma zelf de vergelijking maakte: als hij moest kiezen tussen Hamas en Jean-Marie Le Pen met zijn uitspraken over Auschwitz en de concentratiekampen, als voetnoot bij de geschiedenis van Europa en met name de Tweede Wereldoorlog, dan zou hij kiezen voor Jean-Marie Le Pen en zijn antisemitisme. Wij hebben het over prioriteiten en de heer Madlener draait weg. Hamas zit niet in Europa, Hamas is ook geen beweging in Europa, Hamas is verschrikkelijk, maar Jean-Marie Le Pen is ook verschrikkelijk. Het verbaast me dat de PVV voor de verkiezingen draaide en de dag na de verkiezingen zelfs eigenlijk begint met een offensief, een duidelijk zelf gekozen offensief, met het verdedigen van Jean-Marie Le Pen. Ik zou de heer Madlener, die ook in het Europees Parlement heeft gezeten en heeft gezien wat diezelfde Jean-Marie Le Pen doet, een duidelijker afstand willen horen innemen dan gisteren door de heer Jansen werd gedaan.

De heer Madlener (PVV):

Iedereen gaat over zijn eigen afstand. Ik neem alle afstand van antisemitisme en ik verwijs toch weer terug naar het opengrenzenbeleid van D66, waardoor Hamas ook in Europa voet aan de grond krijgt. Dat moet u toch ook niet willen, mijnheer Pechtold.

De heer Pechtold (D66):

Dit vraagt toch om wat meer verdieping. Het is leuk om te zeggen dat D66 ervoor verantwoordelijk is dat Hamas naar Europa komt. Ik zou graag het bewijs daarvoor zien. Wat ik gewoon kan bewijzen, is dat de partij van de heer Madlener op dit moment met antisemitisten, met homofoben, met halve fascistenvanuit Italië wil gaan samenwerken en, sterker nog, daarmee in het openbaar koketteert. Ik vraag hem daar scherper dan hij zojuist deed, afstand van te nemen. Ik vraag hem daar niet alleen verbaal afstand van te nemen. Ik vraag hem gewoon waarom hij daarmee gaat samenwerken, waarom hij daarnaast gaat zitten, waarom hij daarmee, als het aan hem ligt, een fractie gaat vormen.

De heer Madlener (PVV):

Ik heb die vraag volgens mij al tientallen malen beantwoord, ook voor de verkiezingen. Ik denk dat de heer Pechtold precies weet waar hij aan toe is. Wij hebben die afstand al tien keer genomen. Desalniettemin zeg ik tegen de heer

Pechtold dat, zolang wij geen baas zijn over de eigen grens, zolang Somalische piraten hier asiel aanvragen, zolang Syrië-strijders massaal terugkeren naar Nederland en er massaal islamisten Europa betreden, ik dat zie als het grootste gevaar voor de joodse bevolking op dit moment. Hij moet ook daarnaar kijken.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Als de heer Madlener het vervelend vindt dat de heer Pechtold die vraag stelt, dan wil ik hem ook wel stellen. In Brussel heeft een vreselijke aanslag plaatsgevonden. Ik heb er net aan gerefereerd. Antisemitisme is een ongelooflijk groot kwaad. Nu is vader Le Pen herkozen. De PVV zegt iedere keer dat het niet om de vader gaat en dat zij alleen maar achter mevrouw Le Pen, de dochter, aanloopt. De PVV heeft ooit gezegd dat zij niet naast de vader gaat zitten, maar nu gaat zij er pal naast zitten. Hoe verhoudt zich afstand nemen van antisemitisme tot pal zitten naast iemand die uitgesproken antisemitisch is?

De heer **Madlener** (PVV):

Het is weer de vraag die ik telkens krijg. Mijn antwoord zal dan ook hetzelfde zijn: wij hebben te maken met het Front National van Marine Le Pen. Zij heeft afstand genomen van haar vader. Wij nemen natuurlijk ook afstand van ieder antisemitisme. Sterker nog, de PVV is juist dé partij tegen antisemitisme en vriend van Israël. Ik denk dat die vraag al talloze malen beantwoord is, door mij, maar ook door andere leden van de PVV.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Het feit dat diezelfde vraag steeds weer wordt gesteld, zou een veeg teken moeten zijn. Kijkt u een keer in de spiegel, mijnheer Madlener. U zegt afstand te nemen, maar u gaat zitten naast een man die opnieuw de Hitlergroet brengt en die veroordeeld is voor antisemitisme. Een aantal jaren geleden hebt u zelf gezegd dat de PVV daar niet naast moet gaan zitten, maar nu gaat zij er pal naast zitten en daarmee één fractie vormen. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar? U moet eens in de spiegel kijken.

De heer **Madlener** (PVV):

Er is iets veranderd bij het Front National. Vijf jaar geleden was het Front National van Jean-Marie Le Pen. Toen hij de leider was, was daarmee samenwerken voor ons onacceptabel. Inmiddels is hij opgevolgd door zijn dochter, Marine Le Pen, die duidelijk afstand heeft genomen van welk antisemitisme dan ook, van haar vader. Zij heeft dat in heel scherpe bewoordingen gedaan en dat is voor ons voldoende om te kunnen samenwerken. Wij gaan niet met hen fuseren, maar met hen samenwerken. Niet meer en niet minder.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Dat betekent dat de PVV gaat samenwerken en in één fractie gaat zitten met Jean-Marie Le Pen, en dus niet met Marine Le Pen, terwijl Jean-Marie Le Pen veroordeeld is voor antisemitisme en zelf nooit afstand van zijn eigen uitlatingen heeft genomen. Toen de heer Madlener nog Europarlementariër was, heeft hij bedacht dat de PVV zo ver mogelijk van Jean-Marie Le Pen weg moest blijven, maar nu kan zij met hem in één fractie zitten. Klopt dat?

De heer **Madlener** (PVV):

Het klopt dat wij gaan samenwerken met het Front National, het Front National dat wordt geleid door Marine Le Pen. Marine Le Pen heeft duidelijk afstand genomen van de uitspraken van haar vader, en daar ben ik blij mee. Voor ons is dat inderdaad een reden om daar nu wel mee samen te werken, terwijl wij dat vijf jaar geleden niet deden.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Dat betekent dat de PVV gaat samenwerken en in één fractie gaat zitten met Jean-Marie Le Pen, en dus niet met Marine Le Pen, hoe vaak de heer Madlener dat zelf ook andersom zou willen beweren. Hij zegt afstand te nemen van de uitlatingen van de heer Le Pen. Kunnen wij nog een formeel statement verwachten van de PVV-fractie waarin haar Europarlementariërs ook naar buiten toe afstand nemen van de woorden van de heer Le Pen, met wie zij straks gaan samenwerken, zodat daar in Europa geen mist over bestaat?

De heer **Madlener** (PVV):

Ik denk dat de PVV geen enkele mist laat bestaan. Ik heb hier telkenmale hetzelfde antwoord gegeven op de vraag die mij zo vaak wordt gesteld. Ik kan niet spreken voor de toekomst of zeggen welke uitlatingen op dit punt door de PVV zullen worden gedaan, maar deze vraag zal ongetwijfeld nog heel vaak worden gesteld en ongetwijfeld zal daarop weer heel vaak een antwoord volgen dat gelijk is aan het antwoord dat ik net heb gegeven. Wij verwerpen antisemitisme ten scherpste, maar zien een groot gevaar in de komst van een heleboel islamisten naar Europa door het opengrenzenbeleid. Juist dat is het grote gevaar, dat een aantal partijen hier onvoldoende willen erkennen. Ik vind dat ik die vraag ook terug mag stellen aan mijn collega's.

De PVV wil dus geen supereurofiel aan het hoofd van de ongekozen Commissie. Het is absoluut onwenselijk dat een van de drie topkandidaten Barroso gaat opvolgen. De PVV zou het liefst helemaal geen Europese Commissie zien, maar als die er dan toch moet komen, vraag ik het kabinet op zoek te gaan naar een kandidaat die recht doet aan de verkiezingsuitslag en die zich gaat inzetten voor minder Europese Unie in plaats van de "ever closer Union" van altijd maar meer Europa. Dat is ook door mijn collega van de VVD gezegd. Daar wil ik graag een antwoord op, op die inzet van het kabinet.

□

De heer **Van Klaveren** (Groep Bontes/Van Klaveren):

Voorzitter. Premier Rutte kwam vorige week met een lijst van vijf EU-kerntaken. Binnen no time schreeuwden de eurofielen, uiteraard met D66 voorop, moord en brand. De lijst zou veel en veel te kort zijn. Ook mijn fractie kan zich niet vinden in de lijst van Rutte, niet omdat die lijst veel te kort is, maar omdat die lijst veel en veel te lang is. Wat wij voorstellen is één kerntaak. Wij willen dat de Europese Unie zich primair bezighoudt met economische samenwerking. Vrijhandel binnen de Europese Unie is een groot goed en moet worden bevorderd, maar verder moeten er vooral bevoegdheden terug naar de Europese regeringsleden. De Europese Unie zou moeten worden omgevormd tot een nieuwe, moderne Europese Economische Gemeenschap.

Eén kerntaak betekent dat de Europese Commissie veel en veel kleiner kan. De huidige situatie, waarin iedere lidstaat één Eurocommissaris levert, is niet werkbaar. Is het kabinet dat met ons eens? Is het kabinet bereid zich in te spannen voor een veel kleinere Europese Commissie?

De Europese Commissie kan en moet veel kleiner, maar het Europees Parlement kan naar onze mening helemaal verdwijnen. Het Europees Parlement is een gedrocht. Het zou veel beter zijn als zo nu en dan afgevaardigden van de Tweede Kamer naar Brussel gaan en daar samen met vertegenwoordigers van de nationale parlementen van de andere lidstaten beleid gaan uitstippelen. Het zou de positie van de nationale parlementen vergroten en het zou de positie van de nationale lidstaten vergroten, en wij zijn in één klap verlost van die schertsvertoning: de Europese verkiezingen.

Tot slot. Het gegeven dat maar liefst 62% van de Nederlanders minder of zelfs helemaal geen EU wil, zien wij gek genoeg niet terug in de uitslagen. Niet alleen verloor in Nederland het anti-EU-kamp, het scoorde ook nog eens aanzienlijk minder dan vergelijkbare partijen in bijvoorbeeld Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk of Denemarken. Verder was ook de opkomst wederom om te huilen. Een vertegenwoordigende rol van het Europees Parlement is dan ook een farce.

De EU in de huidige vorm functioneert niet. Ik doe daarom nogmaals enkele suggesties. Haal bevoegdheden terug, allereerst op het terrein van immigratie. Verminder het aantal Eurocommissarissen drastisch en zet in op afschaffing van het Europees Parlement.

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. 500 miljoen inwoners, 400 miljoen stemgerechtigden in 28 landen en 4 dagen lang stemmen: het is de grootste exercitie van een multinationale democratie op aarde. Het is dé kans om de kiezer te overtuigen, dé kans voor helderheid. Waar willen partijen heen met Europa, en wat gaan we de komende vijf jaar doen?

Dit kabinet wilde die duidelijkheid lange tijd niet geven. We kregen lijstjes over schoolmelk, olijfolie, bossenverdragen en, zo voeg ik er nog aan toe, nitraat. Verder kregen wij vaagheid over niet verder springen dan de polsstok lang is en open deuren over nationaal wat kan. Alles ging volgens het adagium "geen vergezichten", de slogan die Nederland jarenlang hoorde. Geen vergezichten. Maar toen! Woensdag, één dag voor de stembussen opengingen, de dag dat minister Timmermans meer ruimte wilde voor lady Ashton, bleek dat de premier stiekem toch een plan had: een korset voor Europa, focussen op vijf punten, en alleen maar vijf punten, een strikte prioriteitenagenda, voorbesproken met collega's en vanavond in te brengen. Al in juni moet er een deal zijn. Wat een daadkracht! Maar wat gebeurde er? Een dag lang onrust, openlijke onenigheid in coalitie en kabinet, een campagnespagaat. Er was een dag lang onduidelijkheid. "Staan beleid", zei de VVD. "Onbegrijpelijk", zei de PvdA. Hoe kijkt het kabinet terug op deze valse start? Dit kan toch niet een dag voor verkiezingen? Hoe kijkt het kabinet terug op het idee van de lijst?

Mijn fractie vindt het belangrijk dat er prioriteiten zijn en dat het kabinet een aantal speerpunten heeft, maar het

moeten geen kleitabletten worden, geen heilige thema's die al het andere buiten haken plaatsen. Wie wist vijf jaar geleden dat de begrotingscommissaris topprioriteit moest zijn, dat banktoezicht zo cruciaal moest zijn, dat Eritrea en Lampedusa de noodzaak zouden onderstrepen voor een gezamenlijk asielbeleid? Het kabinet moet het beeld schetsen dat het heeft van het Europa over vijf, tien of twintig jaar, maar niet steeds met lijstjes komen. Europa moet wendbaar zijn. Politici moeten zich kunnen aanpassen. Lijstjes bieden in het beste geval schijnzekerheid en in het slechtste geval een structurele stammenstrijd.

De heer **Verheijen** (VVD):

Vorige week leek het er heel eventjes op dat de heer Pechtold de roep vanuit de samenleving begreep en daar iets mee wilde doen. Hij sprak over een pas op de plaats. Hij sprak over een stapje opzij. Misschien was dat alleen maar bedoeld om nog wat ziertjes te winnen, maar ik ben benieuwd wat de heer Pechtold nou bedoelde. Ik hoor hem nu weer alles noemen. Wat bedoelde hij nou met zijn stapje opzij, met zijn pas op de plaats? Is dat alweer weg, vier dagen na de verkiezingen of heeft hij daar ook een inhoud bij?

De heer **Pechtold** (D66):

Het verschil tussen mijn uitlatingen en die van VVD'ers is dat mijn uitlatingen altijd voor de verkiezingen en na de verkiezingen hetzelfde zijn en dezelfde helderheid geven. Het zijn geen beloftes die vervolgens, de dag na de verkiezingen of op de dag voor de stembusgang, alweer gebroken worden.

Wat ik heb bedoeld met "een stap opzij" — iets wat ik al jaren zeg — is dat Europa wordt geconfronteerd met de realiteit dat steeds meer mensen niet naar de stembus gaan of vraagtekens achter de Europese integratie zetten. Ik vind dat je daar als politicus naar dient te kijken en dat je ondertussen je tempo, de vooruitgang, de samenwerking concreter moet maken.

De heer **Verheijen** (VVD):

Dit zijn wederom volstrekt holle woorden van de heer Pechtold. Hij sprak opeens, vier dagen voor de verkiezingen, van "een stap opzij" en "een pas op de plaats". Op de avond van de verkiezingen schreeuwde hij dat het allemaal pro-Europees was geworden. Nu komt hij weer met hele lijsten. Gisteravond in Nieuwsuur weigerde hij prioriteiten te stellen. Hij kwam weer aan met: je moet wendbaar zijn, je moet van alles doen. Als de heer Pechtold zou besturen, als hij namens Nederland vanavond naar dat diner zou gaan, wat zouden zijn prioriteiten dan zijn? Waar zou de EU zich de komende jaren dan op moeten focussen?

De heer **Pechtold** (D66):

Ik heb begrepen dat de duidelijkheid van de VVD zich zojuist volledig toespitste op de Nitraatrichtlijn. Na de schoolmelk en de olijfolie is dat de zaak waarvan de VVD manhaftig zegt: dat moet echt terug in het hok.

Ik wil een Europa dat vanuit vrede en veiligheid is voortgekomen en nu welvaart aan zijn burgers geeft. Ik wil een Europa dat, als de jeugdwerkloosheid hoog is, niet alleen zegt dat de markt dan moet zorgen voor banen, maar ook

samenwerkt, zoals minister Asscher dat op dit moment doet, met plannen om ervoor te zorgen dat we excessen op de arbeidsmarkt aanpakken en jongeren goede kansen krijgen. Ik zie de heer Verheijen zuchten terwijl ...

De voorzitter:

Dat mag. Dat stond tot nu toe niet in de Handelingen, maar nu wel.

De heer Pechtold (D66):

Het is goed dat deze bijna leegloop van de heer Verheijen toch wel even voor de historie in de Handelingen wordt vastgelegd.

De voorzitter:

Gaat u verder met uw antwoord.

De heer Pechtold (D66):

Dat Europa wil ik dus. Ik wil het Europa waar staatssecretaris Teeven, geconfronteerd met opeens 1.000 mensen uit Eritrea op korte termijn zegt: de bescherming door Frontex op de Middellandse Zee is niet voldoende; we zullen de Italianen in Europees verband moeten helpen, maar ook bij de les moeten houden opdat zij de vingerafdrukken afnemen. Dat is een man naar mijn hart, op dat moment. Het was even een kort moment. Dat is het Europa dat ik wil. Dat is een Europa dat, op het moment dat het ziet dat we 1.000 banken hebben die onze reële economie in de problemen brengen, zegt dat we iets met een bankenunie moeten gaan doen. Waar de VVD van wegblijft door elke keer te zeggen dat we discussies over prioriteiten moeten hebben, is gewoon de concrete aanpak.

Ik vat het samen, voorzitter, dan kan de heer Verheijen weer naar lucht happen. Ik wil een Europa dat oplossingen biedt voor zaken waar mensen in Europa vragen bij hebben.

De voorzitter:

De heer Verheijen wil iets rechtzetten over de Nitraatrichtlijn. Die kans geef ik hem, maar hij mag geen nieuwe vraag stellen.

De heer Pechtold (D66):

Nee. Het mag alleen gaan over nitraat.

De heer Verheijen (VVD):

Ja, alleen over nitraat.

De voorzitter:

U mag iets rechtzetten over de Nitraatrichtlijn.

De heer Verheijen (VVD):

Het taalgebruik van de heer Pechtold wordt steeds wolliger. De heer Pechtold verwijt ons dat wij prioriteiten noemen en concreet de punten noemen die wij niet meer willen. Ik hoor ze bij de heer Pechtold in ieder geval niet, en dat vind ik jammer.

De heer Pechtold (D66):

Ik wil een vraag over nitraat!

De heer Segers (ChristenUnie):

Wij hebben bij de duiding door de heer Pechtold een aantal opmerkelijke uitspraken gehoord. In het feit dat 63% van de Nederlandse kiezers wegblijft en dat het beeld zeer versnipperd is, leest hij een overtuigende keuze voor Europa. In Frankrijk is Front Nationaal de grootste partij geworden en in het Verenigd Koninkrijk heeft UKIP een enorme overwinning behaald. Gisteravond wekte hij de suggestie dat hij toch schouderophalend inderdaad business as usual wil: twee derde van het Europees Parlement bestaat uit oude partijen, we kunnen gewoon doorgaan. Welk signaal pakt D66 nu in die gang naar voren, in dat eeuwige vooruit en uit deze verkiezingsuitslag om daarvan te leren?

De heer Pechtold (D66):

Ik zie de afgelopen dagen en ik hoor de afgelopen weken, maar ook weer na de verkiezingen, één grote uiting van het gevoel dat het mis is met Europa. De crisis begon in het najaar van 2008. De hele afgelopen vijf jaar, het mandaat van dit Parlement, is samengevallen met een munt die aan het wankelen was, met Zuid-Europese landen die in de problemen zaten, met banken die omvielen en met een jeugdwerkloosheid die in sommige landen opliep tot 50%. Dan ben ik als democraat niet tevreden met 43% opkomst in Europa, maar dat is exact hetzelfde als vijf jaar daarvoor. Dan ben ik niet tevreden met de nieuwkomers die allemaal in het hok van de PVV zitten, maar die overigens heel verschillend zijn en weigeren samen te werken. Maar ik stel over de duim vast dat de christendemocraten en de sociaal-democraten om en nabij de 200 zetels hebben gehaald, ieder. Ik stel vast dat de liberalen, de groenen en anderen die dit Europa willen verbeteren, ook nog eens voor 100 zetels zorgen. Ik stel vast dat degenen die eruit willen, die het willen slopen, samen zo'n 100 zetels hebben. Dat is de realiteit na vijf jaar van ellende, na vijf jaar stuurmanskunst en het zoeken naar oplossingen.

Neem ik het signaal dat opkomt serieus? Zeker. Hebben we het eerder gezien? Zeker. Wat is de oplossing? Concreet worden en leveren.

De heer Segers (ChristenUnie):

Net roemde de heer Pechtold de lijn van D66, namelijk voor de verkiezingen altijd hetzelfde zeggen als erna. We hebben voor de verkiezingen een kleine wandeling door nota bene een kerk — heel mooi — van de heer Pechtold gezien tijdens welke hij zei: misschien moeten we even een stapje opzij zetten als we zien dat het draagvlak afbrokkelt en onder druk staat. Dat was een heel eerlijk moment. Diezelfde reflectie zou je nu kunnen toepassen. Kijk naar de aanslag in Griekenland, zelfs de aanslag in Duitsland en zeker de aanslag in Frankrijk en Groot-Britannië. Dat vraagt toch om een moment van reflectie? Als we doorgaan op de weg vooruit, roepen we tegenkrachten op die nu misschien nog te overzien zijn, maar die alleen maar groter zullen worden. Dat vraagt toch om reflectie?

De heer **Pechtold** (D66):

Mijnheer Segers, weet u waarom ik voor dat interview de keuze voor een kerkgebouw heb gemaakt? Omdat ik wilde laten zien dat de wereld verandert. Ik was in een stad, Leiden, die ooit de tweede stad van Nederland was en laken exporteerde over de hele wereld. Een stad die een eigen munt en eigen maten en standaarden had en die zich niet aanpaste aan de tijd. Ik stond in een kerk die inmiddels geen kerk meer was. Ik stond in een stad die nu een hartstikke leuk studentenstadje is, maar die niet in staat is geweest om in de vaart der volkeren mee te veranderen. Hadden we verschillende munten in Nederland? Ja. Hadden we verschillende maten in Nederland? Ja. Hadden we verschillende geloven die boven- en onderlagen? Ja. Is daarin veel veranderd? Ja. Europa is van de 21ste eeuw. Europa mag geen Leidse Pieterskerk worden.

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Terecht vroeg de heer Pechtold net aan de PVV-woordvoerder met welke fractie in Europa de PVV gaat samenwerken. Ik wil dezelfde vraag aan de heer Pechtold stellen. Volgens mij zit D66 straks in een fractie met de VVD-delegatie. Hoe ziet hij die samenwerking voor zich?

De heer **Pechtold** (D66):

Uiterst prettig. We vormen er geen coalitie mee, maar zo nu en dan constructief steunen, met Guy Verhofstadt en vier zetels voor ons en drie voor de VVD ... Dat moet kunnen!

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Blijkt uit de praktijk eigenlijk niet dat in meer dan 90% van de gevallen — dat is geteld door VoteWatch — de VVD en D66 in de ALDE-fractie gewoon precies hetzelfde stemmen en dat de afstand tot de VVD die u hier creëert eigenlijk ook een klein beetje theater is?

De heer **Pechtold** (D66):

Nou nee, het is wel eerlijk wat wij doen. We zitten ermee in een fractie. We hebben er deze keer geen lijstverbinding mee gehad, anders dan de PvdA die eigenlijk een zetel te danken heeft aan een lijstverbinding met een partij die dadelijk in een andere fractie zit en weer heel anders stemt. Dan kan ik het goed uitleggen dat de VVD in 92% van de gevallen eigenlijk hetzelfde stemt als D66 als het gaat om een sterk Europa. Maar ik ben het met u eens, als u de heer Verheijen hoort of u hoort mij, dan zit daar inderdaad meer dan 8% verschil tussen. De premier doet in 92% van de gevallen echter hetzelfde als wat D66 eigenlijk wil. Ik wil graag helpen voorkomen dat die spagaat, die ik zojuist een "campagnespagaat" noemde, al te veel pijn doet.

De **voorzitter**:

Gaat u verder met uw betoog.

De heer **Pechtold** (D66):

De premier opende het verkeerde debat. Hij noemde een aantal specifieke thema's. Die moeten weer worden aangevuld met nog meer specifieke thema's, terwijl het de komende jaren om een aantal grote thema's gaat: economie

en munt, democratisering, grondrechten, klimaat en energie, asiel en migratie, en Europa op het wereldtoneel. Het ene is soms belangrijker dan het andere. Dat zijn de vraagstukken van de 21ste eeuw.

De vraag is: hoe doen we dit? Hoe zorgen we ervoor dat dit democratisch is geborgd? Hoe nemen we mensen mee?

De Nederlandse kiezer koos voor Europa, maar in Frankrijk wonnen vader en dochter Le Pen en in Groot-Brittannië won Farage. De extremisten van de Gouden Dageraad komen in het Parlement. Dat heeft gevolgen voor de Unie. Regeringsleiders zullen er rekening mee houden, maar mogen zich niet laten gijzelen. Hoe ziet het kabinet dat voor zich en hoe gaat Nederland hiermee om? Want ja, er zijn Europese sentimenten. Voor Nederland geldt een lage opkomst, maar die is hetzelfde als vijf jaar geleden. Een anti-Europese omwenteling bleef uit. De sociaaldemocraten en de christendemocraten zijn nog steeds het grootst. Zij zullen samenwerken met liberalen en groenen. Onze taak is: maak Europa concreet. Mensen snappen samenwerking als je uitlegt hoe het zit met het gas en met Poetin. Als ze door hebben dat Europa 8 verschillende tanks heeft, 30 verschillende pantservoertuigen en 15 verschillende soorten helikopters en dat samenwerken op defensiegebied dus loont.

Dat moet het verhaal zijn: zelf sterker door Europese integratie, met een stevige voorzitter die gaat voor Commissie en Parlement. De vraag is: durft het kabinet dat aan?

□

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Voorzitter. In Frankrijk, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk wonnen anti-EU-partijen en in Spanje stemde uit het niets meer dan 1 miljoen Spanjaarden op de partij Podemos. De opkomst bleef steken op 43%. In Nederland veranderde er in het politieke landschap weinig, maar de signalen zijn helder: we moeten werken aan een beter Europa, aan een Europese Unie die meer democratische legitimiteit heeft, opdat in 2019 meer mensen naar de stembus komen. Dat moet de opdracht zijn voor de Nederlandse regering en voor de Europese Commissie.

Nu we een klein economisch herstel zien, is het van belang dat we de crisisfase achter ons laten en de overstap maken naar de groeifase met duurzaam herstel van de Europese economie, opdat Europa brengt wat de bevolking nodig heeft: meer werk, beter werk en fatsoenlijk werk. Het is de taak van de Nederlandse regering net als die van andere nationale regeringen en van de Europese Commissie om de aandacht te verschuiven naar sociale ontwikkeling in Europa.

De PvdA kan zich dan ook goeddeels vinden in de inzet zoals de regering die heeft weergegeven in haar brief van 21 mei jongstleden. De PvdA vraagt de regering om zich te richten op drie centrale thema's. Ten eerste willen we toe naar een betere Europese Unie die respect heeft voor Europese waarden en voor de rechtsstaat.

De heer **Pechtold** (D66):

Mevrouw Maij zei letterlijk: de PvdA kan zich goeddeels vinden in de brief. Nu is de brief een antwoord op vragen naar aanleiding van een interview van de minister-president

in zijn rol van minister-president dat veel beperkter was. Als de PvdA zich zelfs maar goeddeels kan vinden in de brief, dan moet zij zeer ontevreden zijn geweest met het strikte lijstje van vijf punten. Ik hoor graag waar de brief op dit moment nog tekortschiet.

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Ik wil zo ingaan op de prioriteiten ... Pardon, op de centrale thema's. Het eerste thema is meer respect voor Europese waarden en voor de rechtsstaat. Dat is een belangrijk thema, een prioriteit. Daarop moeten we inzetten in de Europese samenwerking en ook in de debatten die onze en andere regeringsleiders deze dagen in Brussel zullen voeren.

De heer **Pechtold** (D66):

We hebben thema's die, zo begrijp ik nu, samenvallen met prioriteiten. We mogen voor de begripsverwarring over hetzelfde spreken. De PvdA zegt dus: ook de rechtsstaat is een prioriteit en die missen wij nog in het huidige kabinetsstandpunt; daar willen wij aandacht voor. Ik deel dat, maar we zitten hier niet alleen om het lijstje voor vanavond samen te stellen. We zitten hier onszelf ook af te vragen wat er in hemelsnaam vorige week gebeurde. Ik vraag mij af waarom de PvdA daar zo gemakkelijk voor wegloopt en gewoon doorgaat met het toevoegen van prioriteiten. Dat maakt bij mij de verwarring alleen maar groter.

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Ik acht de heer Pechtold toch slimmer dan hij nu laat blijken. Wat ik heb aangegeven, is vrij scherp. Ik heb drie centrale thema's. De brief van de regering van afgelopen woensdagavond 21 mei is helder. Daaruit blijkt dezelfde inzet die we hebben besproken met de regering tijdens het debat over de Staat van de Unie. Die inzet kunnen we goed steunen.

De heer **Pechtold** (D66):

Vijf prioriteiten van de minister-president, drie centrale thema's die van de PvdA ook prioriteiten mogen worden genoemd. We kunnen hier nog een uurtje — dat zullen we zeker doen om helderheid te krijgen — door blijven zeuren over de vraag wat dan het verschil is en wat de volgorde is. Maar is mevrouw Maij het eigenlijk niet gewoon met mij eens dat wij op zoek zijn naar een Europa dat concreet is, dat inspeelt op zaken die voorliggen en waar de rechtsstaat — ik omarm het gelijk — op dit moment hartstikke belangrijk is, net als de jeugdwerkloosheid? Zijn we niet op zoek naar dat Europa? Moeten we het kabinet niet aanvuren om dat te gaan doen in plaats van te blijven hangen in prioriteiten, aandachtspunten, achtergronden en ga zo maar door?

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Ik nodig de heer Pechtold uit om naar de rest van mijn betoog te luisteren. Ik denk dat hij dan een tevreden mens zal zijn.

Zoals ik al zei, willen we naar een betere Europese Unie, een Unie met respect voor Europese waarden en de rechtsstaat. De Europese Commissie en de lidstaten zullen meer werk moeten maken van het beschermen van die rechtsstatelijkheid en de mensenrechten en ook van het

tegengaan van corruptie in Europa. Dit moeten kernwaarden zijn voor de Europese Unie.

Ten tweede willen we naar een betere Europese Unie die meer zekerheid biedt voor mensen, die de economie aanjaagt en banen schept en zich focust op meer dan alleen een vrije, liberale, open markt. Van markt naar mens. Geen race meer naar de bodem, maar de zekerheid van fatsoenlijke werkomstandigheden. Geen financiële rommelproducten, maar de zekerheid van stabiele banken die werken voor mensen en ondernemers, voor mkb'ers, en die de rekening van hun speculaties zelf betalen. Geen oneerlijke concurrentie of onwettige verdringing door werknemers uit andere Europese landen, maar eerlijke concurrentie en de zekerheid van gelijk loon voor gelijk werk op dezelfde plek en een relatief minimumloon.

Veel te veel Nederlanders, ook te veel Europeanen, zitten zonder werk. Dat is slecht voor gezinnen en families die aan het einde van de maand geld tekortkomen, maar dat is ook slecht voor onze Europese economie en voor onze toekomst.

Ten derde willen we naar een betere Europese Unie die ook extern eenheid uitstraalt. Europa moet met één stem spreken en daadkrachtig optreden als onze gezamenlijke belangen in het geding zijn. Dat betekent ook dat er werk moet worden gemaakt van een efficiënt en duurzaam Europees energiebeleid. Zo kunnen we als Europa onze afhankelijkheid verminderen en tegelijkertijd investeren in duurzame en innovatieve alternatieven voor fossiele brandstoffen. Daarmee maken we onze eigen economie ook sterker.

Een solidair Europa betekent ook dat we een eerlijk, rechtvaardig en gezamenlijk asielbeleid hebben, een serieuze uitdaging waarvoor we staan, zoals we deze dagen zien. Er moeten in Europa opvangprocedures voor asielzoekers zijn die overal op eenzelfde manier gelden. Mensen die hun toevlucht in Europa zoeken en die bescherming nodig hebben, moeten die ook kunnen krijgen.

Ik rond af. We moeten de handen uit de mouwen steken om tot een beter Europa te komen. Een sterkere en socialere Europese Unie voor de Europese burgers. Niet dagdromen of doemdenken, maar gewoon aan de slag. Het is goed dat de regering focus kiest, niet te breed, maar ook niet te smal.

De **voorzitter**:

Er is een vraag van de heer Pechtold.

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Die is tevreden, toch?

De heer **Pechtold** (D66):

Als je in algemeenheden spreekt, ben je het snel met elkaar eens. Maar dan volgt de uitwerking en dan komen er toch nog vragen op. Ik hoor een uitgebreide lijst. Ik moet mevrouw Maij ronduit complimenteren. Er zijn veel punten waarin D66 zich herkent. Een Europa dat wendbaar is en zich niet vastlegt op een enkele prioriteit. Wat ik niet meer hoor, is de 5%-norm voor werkloosheid, een norm die even

hard is als de 3%-norm voor het begrotingsbeleid. Staat die nog?

Mevrouw Maij (PvdA):

Ik vind het van groot belang dat werkloosheid en het tegengaan van jeugdwerkloosheid een prioriteit is die we moeten meegeven aan de regering. Meer werk, fatsoenlijk werk en werk voor iedereen, zo veel mogelijk. Als de Europese regeringen en de Europese Commissie de ambitie hebben om te komen tot 5% en zelfs tot algehele werkgelegenheid voor iedereen, dan lijkt mij dat fantastisch.

De heer Pechtold (D66):

Dat is een ambitie, dat is iets anders dan prioriteit. Een ambitie betekent: als het gebeurt, ben ik er tevreden mee. Volgens mij was de enige heldere boodschap van de PvdA tijdens de Europese campagne dat er net zo'n harde norm moest komen voor werkloosheid, namelijk 5%. Dat zou betekenen dat 27 van de 28 landen zich niet meer aan de 3%-norm zouden moeten houden voor begrotingsbeleid. We hebben daarna minister Asscher gehoord die zei: ik ga er niet meer de boer mee op; het kabinet ziet er niets in. Waarschijnlijk was dat de terugbetaling voor het feit dat de VVD de dag ervoor door het stof had moeten gaan. De PvdA moest even laten zien dat zij ook iets kon loslaten. Er lag hier een motie. De PvdA heeft voorgestemd, maar ik begrijp nu dat het niet meer door het kabinet verkend hoeft te worden.

Mevrouw Maij (PvdA):

De heer Pechtold creëert een tegenstelling die er wat de PvdA betreft niet is. Wij vinden ook dat de begroting op orde moet komen. Daarnaast moet de werkloosheid sterk worden teruggedrongen. Ik heb gezegd dat te veel mensen in Europa en in Nederland werkloos zijn. Die twee ambities moeten samengaan. Bij het op orde krijgen van je begroting moet je ook kijken naar hervormingen op de arbeidsmarkt en meer werkgelegenheid.

De heer Segers (ChristenUnie):

Ik ben benieuwd naar de exegese van de PvdA-fractie van de verkiezingsuitslag. Wie is volgens de PvdA-fractie de grootste partij geworden bij de verkiezingen, D66 of het CDA?

Mevrouw Maij (PvdA):

Ik moet helaas twee antwoorden geven op basis van het aantal stemmen en het aantal zetels. Als ik kijk naar het aantal stemmen, feliciteer ik D66 en als ik kijk naar het aantal zetels, feliciteer ik het CDA.

De heer Segers (ChristenUnie):

Dat is geen helder antwoord en dat kan parten spelen bij het uitvoeren van het verkiezingsprogramma van de PvdA. Die wil namelijk dat de Nederlandse Eurocommissaris de kleur heeft van de grootste partij. Is dat nog steeds het voornemen van de PvdA-fractie? Welke keuze zal zij maken, D66 of het CDA?

Mevrouw Maij (PvdA):

Volgens mij was dit een van de punten uit ons verkiezingsprogramma waarvoor we de handen in de Kamer niet op elkaar kregen. Wat mij betreft zijn er twee winnaars, een in percentage en een in zetelaantal. Ik denk dat het nu aan de regering is om eerst te bezien hoe de Commissie eruit zal zien. Dus eerst de inhoud en daarna het poppetje.

De heer Klaver (GroenLinks):

Ik vind het in ieder geval interessant dat mevrouw Maij niet uitsluit dat er een Eurocommissaris kan komen die niet van VVD- of PvdA-huize is. Het kan ook iemand van D66 of het CDA zijn. We moeten nog even uitvechten wie de grootste is. Mijn vraag gaat over het Commissievoorzitterschap. De PvdA heeft altijd gezegd dat de spitzenkandidaat van de grootste fractie de logische kandidaat voor het voorzitterschap is. Staat de PvdA daar nog steeds achter? Geeft zij die opdracht ook voor vanavond mee aan het kabinet? Moet het kabinet zich ervoor inspannen dat de spitzenkandidaat van de christendemocraten het voortouw krijgt bij het vinden van een meerderheid in het Europees Parlement voor zijn voorzitterschap?

Mevrouw Maij (PvdA):

Voor het laatste punt dat de heer Klaver aanstipt vind ik belangrijk. Er moet binnen het Europees Parlement een brede meerderheid zijn voor een kandidaat. Die moet er ook zijn bij de Europese Raad. Ik vind ook dat het een kandidaat moet zijn die heel goed kijkt naar wat op dit moment de politieke en economische uitdagingen voor Europa zijn. Het moet een kandidaat zijn die bruggen kan slaan tussen het Parlement en de Raad en het moet een kandidaat zijn die breed wordt gesteund.

De heer Klaver (GroenLinks):

Dit is een algemene bespiegeling op de vraag waaraan een kandidaat moet voldoen. Ik heb een heel concrete vraag gesteld. Er ligt een verkiezingsuitslag. Er is een spitzenkandidaat die de logische kandidaat-voorzitter is. We moeten het kabinet de vraag stellen of het zich vanavond achter die kandidaat schaaft. Zal het kabinet zeggen dat dat de eerste optie is die verkend moet worden? Is dat de opdracht die mevrouw Maij aan het kabinet meegeeft? Ik wil graag een helder antwoord op deze concrete vraag.

Mevrouw Maij (PvdA):

Het heldere antwoord is het antwoord dat ik zonet gaf, maar misschien is de heer Klaver daar niet tevreden mee. Het gaat wat mij betreft niet om het poppetje. Het gaat om de inzet van iemand die breed wordt gesteund door het Europees Parlement maar ook de Europese Raad.

De heer Omtzigt (CDA):

Dank voor de helderheid van de PvdA-fractie, ook ten aanzien van de 5%-norm die de dag na de verkiezingen gewoon verdwijnt en die hooguit nog ergens aan de muur hangt. Is bij de formatie afgesproken dat een van de twee regeringspartijen, bijvoorbeeld de Partij van de Arbeid, per se de Eurocommissaris zou leveren?

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Nu vraagt mijn collega iets waarop ik geen antwoord kan geven. Ik was daar immers niet bij aanwezig.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Collega Maij heeft ingestemd met het regeerakkoord en de bijbehorende afspraken. Is de PvdA-fractie een deal voorgesteld over het leveren van de Eurocommissaris bij deze ronde?

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Dat is een helderder vraag. Wij hebben ingestemd met het regeerakkoord, zoals u hebt kunnen zien. Daarover hebben wij in de fractie gesproken, niet meer en niet minder.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Voorzitter. Ik wil de minister-president danken. Toen het interview vorige week woensdag verscheen en wij het op de fractie lazen, bezorgde ons dat veertien gelukkige uren. Het is al heel wat in de politiek als je veertien uur lang blij mag zijn met het beleid van het kabinet op dit punt. Helaas duurde het maar veertien uur, want daarna kwam er een brief op verzoek van de Kamer. Daarin werden verschillende dingen teruggenomen.

Op die woensdag verschenen er koppen in de media, bijvoorbeeld "Rutte: Europa moet zich beperken tot vijf taken". Dat was te lezen in de regionale media waarin dat interview verscheen. Er moest een strikte prioriteitsagenda komen. Die woorden zijn ook in dit debat gebezigd. Het moest ertoe leiden dat de speelruimte van de Europese Commissie kleiner zou worden.

Als ik het debat van hedenochtend op me laat inwerken, net als de verschillende schermutselingen die er zijn geweest met onder anderen de heer Verheijen, dan heb ik eigenlijk maar één kernvraag aan het kabinet: verandert er nu iets of niet? Op basis van het interview zou ik zeggen dat het kabinet een andere koers gaat varen en serieuzer werk gaat maken van subsidiariteit en proportionaliteit. Dat is ons uit het hart gegrepen. Wij vinden dat Europa terug moet. Wij hebben een serieuze Europese Unie nodig. Het is prima als zij economisch samenwerkt, maar laat haar blijven bij haar taken en laat nationale parlementen hun soevereiniteit behouden op zaken als sociale zekerheid, zorg en pensioenen.

Op basis van de brief die gestuurd is, zou ik zeggen: er verandert niks. Als je de brief leest en nog eens leest, moet je vaststellen dat hij eigenlijk overeenkomt met allerlei brieven die het kabinet daarvoor al stuurde. Ik vraag de minister-president met nadruk of er sprake is van verandering, ja of nee.

De SGP wil ook dat tijdens het informeel diner van staats- en regeringsleiders van de EU-lidstaten de aanpak van antisemitisme in Europees verband wordt besproken. Al eerder hebben we hierop aangedrongen bij minister Timmermans naar aanleiding van schokkende rapportages over de toekomst van joden in Europa. Voorbeelden te over, helaas. In Brussel vielen het afgelopen weekend vier slachtoffers bij het Joods Museum; afschuwelijk. Helaas

was het niet het enige incident. In Parijs werden dit weekend twee joodse mannen in elkaar geslagen. Eerder deze maand vond in de Brusselse wijk Anderlecht een antisemitisch congres plaats. Waterkanonnen moesten worden ingezet om de 400 mensen uit elkaar te drijven. Willen de bewindslieden het actief tegengaan van antisemitisme op de agenda plaatsen, zo vraag ik met klem.

Laatst sprak ik met een jongere uit de joodse gemeenschap. Hij vroeg zich met tranen in de ogen af: hebben wij hier wel toekomst? In de Europese Unie en in Nederland zou dit soort vragen eigenlijk niet mogen worden gesteld door jongeren. Zij moeten zeker zijn van hun toekomst. Als er één prioriteit is die de Europese Unie moet stellen, is het wel het tegengaan van antisemitisme.

Bovenaan ons wensenlijstje voor de EU staat een beleid dat strookt met Gods goede geboden. Wil de EU zich ontwikkelen tot een duurzaam samenwerkingsverband, dan dient zij niet alleen een economische maar ook een geestelijke samenhang te hebben. Juist in tijden van crisis moet er meer zijn dat ons bindt dan financiën. Er is veel onzekerheid, maar één ding is zeker: op het luisteren naar Gods geboden rust altijd zegen. Juist in tijden van crisis moet er meer zijn wat ons bindt dan financiën. Er is veel onzekerheid, maar één ding is zeker: op het luisteren naar Gods geboden rust altijd zegen.

De heer **Klein** (50PLUS):

Voorzitter. Koppen zeggen niet alles, maar het blijft toch uitermate curieus dat een interview van de minister-president op de eigen VVD-website de kop "Breng Europa terug naar de kern" krijgt. Kern? Welke kern? Niets kern! Het blijkt vervolgens te gaan over vijf thema's, waarop een accent gelegd zou moeten worden; een prioriteitenlijstje, zoals al gezegd.

Maar ja, Europa is meer dan die vijf thema's. Na wat duwen en trekwerk komt er een brief met een completer beeld. Daarmee is de minister-president in feite terug in het hok. Dat is ook logisch, want de Europese Unie is meer: ze gaat ook over milieu, veiligheid, buitenlandse zaken en defensie. Dat zijn ook prioriteiten, maar zoals in de brief staat ook noodzakelijke voorwaarden voor het goed functioneren van Europa. Die zijn dus ook heel belangrijk. Ik zou er namens 50PLUS graag nog twee dingetjes aan toevoegen, die de minister kan meenemen naar zijn dinerafspraak van vanavond. Laat hij ten eerste wat extra aandacht geven aan de arbeidsmarktpositie van de vijftigplussers in Europa, voor wie het heel lastig is om aan de slag te komen als zij zijn ontslagen. De tweede zaak waar hij aandacht aan kan geven is dat ons nationaal pensioenstelsel vooral ook in nationale handen moet blijven en nationaal moet blijven geregeld. Dat is dus geen Europese aangelegenheid.

Wat voor een informeel dinertje ook goed is, is dat men elkaar op een gegeven moment thermometert over wie de volgende Europese Commissievoorzitter moet worden. Daarbij is het voor ons absoluut het belangrijkste dat er vertrouwen moet zijn van het Europees Parlement in de nieuwe kandidaat. Dat vertrouwensvotum is namelijk essentieel voor de verdere groei van de Europese democratie. En vertrouwen kan ook leiden tot een heroriëntatie. Op een gegeven ogenblik moet ook het wantrouwensvotum

mogelijk zijn, als een Europese Commissievoorzitter niet zijn best doet.

Ten slotte nog de volgende suggestie. De Europese Commissie is nu belachelijk groot geworden: 28 Eurocommissarissen, 28 koninkrijkes, 28 belangrijke regelneefjes. En het worden ook weer 28 prioriteitenlijstjes. Wij zouden de minister-president graag meegeven om te werken aan de halvering van het aantal Eurocommissarissen.

De vergadering wordt van 11.50 uur tot 11.56 uur geschorst.

Minister Rutte:

Voorzitter. We hebben natuurlijk allemaal kennisgenomen van de uitslag van de Europese verkiezingen, zowel in Nederland als in de rest van Europa. Ik denk dat een belangrijke boodschap van die uitslag, die we er met zijn allen in kunnen lezen, is dat Europa relevant moet zijn en dat dat op te veel terreinen wordt gemist. Het gaat dan om de relevantie van Europa voor de mensen die in Europa wonen, die baat willen hebben bij de Europese samenwerking. Dat doet zich bijvoorbeeld voor op terreinen waarover vele Kamerleden al hebben gesproken, zoals het herstel van de werkgelegenheid, van de groei van de economie en van het aantal banen. Het richt zich ook op het vraagstuk van de focus. Ik denk dat een van de conclusies is dat Europa zich meer zou moeten focussen en zich meer zou moeten concentreren op een aantal prioriteiten waar in de komende tijd ook daadwerkelijk de relevantie van de Europese samenwerking extra gevoeld zal worden. Dat ben ik eens met de vele Europese collega's die daar in de afgelopen dagen op hebben gewezen, zoals de Franse president.

Tegelijkertijd kunnen we zien dat Nederland, met het Europese referendum en de grote schokgolf die dat in het politieke establishment heeft veroorzaakt, in de afgelopen negen à tien jaar bezig is geweest om al een eigen focus aan te brengen in zijn bijdrage aan de Europese samenwerking. Zie daarvoor ook de recente verslagen over de Staat van de Unie die naar de Kamer zijn gestuurd. Ik denk dat het van belang is om daarmee door te gaan.

Ik zal eerst melden hoe ik de rolverdeling zie tussen mijzelf en de minister. De minister zal zo ingaan op de drie moties die eerder waren aangenomen en waarover vragen zijn gesteld, op de pensioenplannen en op het belangwekkende thema van antisemitisme. Ik wil daar zelf nog het volgende over zeggen. Ook ik vind het natuurlijk verschrikkelijk wat er in Brussel is gebeurd. Ik heb daar zondagochtend over gebeld met mijn Belgische collega Elio Di Rupo, en heb toen mijn afschuw daarover uitgesproken. Ik heb hem steun toegezegd bij waar wij hem ook zouden kunnen helpen. Ik heb ook mijn Israëlische ambtsgenoot laten weten dat wij met afschuw hebben kennisgenomen van de verschrikkelijke gebeurtenissen. Met instemming van de voorzitter zal de minister van Buitenlandse Zaken later ingaan op de verdere vragen over het thema van antisemitisme.

Laat ik ook eerst zeggen hoe het kabinet de procedure in de komende weken, ook in de richting van de Europese Raad, voor zich ziet. Die procedure is vanavond natuurlijk onderwerp van overleg; we moeten daar gezamenlijk met alle 28 lidstaten uit zien te komen. De Nederlandse inzet is dat we in deze fase vooral kijken naar de politieke verkenning, zoals ook in ons land gebruikelijk is. Daarbij zal Her-

man Van Rompuy, als voorzitter van de Europese Raad, in de komende tijd uiteraard een belangrijke rol spelen. Daarna komt het moment van de besluitvorming over wie de Europese Raad uiteindelijk zal voordragen bij het Europees Parlement als nieuwe voorzitter van de Commissie. Het is mijn verwachting dat dit in ieder geval niet vanavond zal gebeuren, of het moet wel heel snel gaan. Dit lijkt mij eerder iets wat zich in de richting van eind juni zal bewegen. Er staan dan ook vergaderingen gepland.

Tegelijkertijd zien wij er het grote belang van in dat de Europese Raad niet alleen spreekt over wie aan het Europees Parlement moet worden voorgedragen, maar ook dat die voordracht wordt gedaan in het licht van de prioriteiten die wij zien voor de nieuwe Commissie. Nederland is van mening dat die prioriteiten moeten worden gereflecteerd in de keuze van de nieuwe voorzitter van de Commissie, en ook in de werkwijze van de Commissie. Er zijn serieuze problemen met het huidige functioneren van de Commissie; zo moet de hele governance van de Commissie veel meer worden toegesneden. Zowel het takenpakket van de nieuwe Commissie — waar worden de nieuwe prioriteiten gelegd? — alsook het vraagstuk van de interne werkwijze van de nieuwe Commissie zullen in eerste aanleg belangrijke thema's zijn in de gesprekken van vanavond. Die zullen in de komende weken doorgaan. In de context daarvan zal uiteindelijk ook moeten worden gesproken over de voordracht van de nieuwe voorzitter van de Commissie.

Laat ik hierbij meteen herhalen dat het Nederlandse kabinet natuurlijk kennis heeft genomen van het feit dat de grote politieke families hun kandidaten hebben voorgesteld: de Spitzenkandidaten. Er lijkt daarvoor vanuit de Europese politieke families een zeker automatisme uit te gaan, alsof die van de grootste van hen automatisch wordt verkozen tot voorzitter van de Commissie. Dat zou heel goed de uitkomst kunnen zijn, maar dat automatisme is niet in de Europese Raad of in de Europese verdragen neergelegd. Wat dat betreft hebben wij ons ook alle rechten voorbehouden. Ik sluit niet uit dat dit gebeurt, maar het is voor de Nederlandse regering geen automatisme.

De heer Pechtold (D66):

Ik ben blij dat het kabinet zelf de gelegenheid aangrijpt om met de Kamer te debatteren over wat er vanavond en in de komende tijd gaat gebeuren met de uitslag van de Europese verkiezingen, maar de aanleiding voor het debat was anders: een interview met de minister-president, duidelijk ook in zijn rol als minister-president, en twee brieven, een karige en een wat uitgebreidere. Daar zijn veel vragen over gesteld. Voordat we vooruitkijken, blijft voor mij de vraag hoe het kabinet terugkijkt op wat eerst "prioriteiten" is gaan heten, toen "achtergronden" en daarna is aangevuld. Dat wordt vandaag door de minister-president samengevat als: Europa moet dáár zijn waar het relevant is. Ik vind dat eigenlijk een heel belangrijke nuancering.

Minister Rutte:

Dit valt mij tegen. Ik heb de heer Pechtold dit vandaag een paar keer horen zeggen. Natuurlijk zal ik de vragen over de brief en over het interview van vorige week graag beantwoorden, maar het zou toch raar zijn als wij, de Europese regeringsleiders, met de Europese verkiezingen net achter de rug, bij die belangrijke eerste stap van vanavond op weg naar prioritering en de kandidering voor belangrijke posities,

het debat zouden versmallen tot een Haags ding van vorige week woensdag? Natuurlijk zal ik de antwoorden geven. Maar het valt mij tegen van de heer Pechtold, die altijd zegt dat hij wil dat ook het parlement is betrokken en een goede input kan geven, dat hij dit debat eerst probeert te beperken tot de small politics van vorige week woensdag. Dat valt mij echt tegen.

De heer Pechtold (D66):

Laten we het dan even iets scherper doen. Dat had afgelopen woensdag gekund, als de premier niet gedoken had, als de fractieleider van de PvdA hem niet in de flank had aangevallen. Dat had toen allemaal gekund, als er een dag voor die verkiezingen helderheid was gegeven en als wij als parlement hier niet vijf, zes regelingen achter elkaar waren geschoffeerd. Als de minister-president, met zijn collega, met wie hij ruzie had, toen gewoon gekomen was, hadden wij vandaag een tweede debat kunnen voeren. Maar het is de Kamer geweest die dit debat heeft geagendeerd. Het is niet de premier geweest die een brief naar de Kamer heeft gestuurd over wat hij vanavond wilde gaan doen; nee, hij gaf een interview! Het is de Kamer geweest die ervoor heeft gezorgd dat we nu voor vanavond een concrete opdracht aan het kabinet kunnen geven. Er is dus alle reden om, nu de trein naar Brussel nog niet is vertrokken, nog even stil te staan bij de eenheid van het kabinetsbeleid, die er vorige week niet was. Daarom nogmaals mijn vraag. Ik vat die samen in de zin: hoe kijkt het kabinet daarop terug?

Minister Rutte:

Ik kom daar zo over te spreken, maar ik kies er nu echt voor om de bredere context te bezien, ook omdat ik daarmee in de geest van de heer Pechtold meen te handelen. Het gaat om grote vraagstukken en het lijkt me van belang om mijn beantwoording met betrekking tot vorige week woensdag ook in die context neer te zetten. Ik begrijp het tikje hijgerigheid van de heer Pechtold om dit meteen terug te brengen tot het ding van vorige week woensdag, maar ik daag hem toch uit om met mij te zoeken naar de bredere context, die zo van belang is in het licht van het diner van vanavond.

De voorzitter:

De heer Pechtold werd uitgedaagd, dus het woord is weer aan hem.

De heer Pechtold (D66):

Het woord "hijgerigheid" past deze minister-president niet. Ik ga graag met hem een scherp debat aan. Als het kan, ga ik ook graag joviaal en luchtig om met moeilijke materie. Maar de minister-president schreef ons vorige week een achtregelig briefje, en dat nadat hij de tijd had genomen voor een interview, dat gewoon een schokgolf in de coalitie veroorzaakte. De minister-president staat hier nu ook om hierover verantwoording af te leggen. Dat heeft niets met hijgerig te maken. Het was het kabinet dat op die dag dook. Het was het kabinet dat verwarring stichtte. Het kabinet is verplicht om daar vandaag helderheid over te geven. En ja, dan gaan we door en Europa relevant maken!

Minister Rutte:

Mooi. Dat ga ik nu dan ook doen.

Er waren nog een paar punten. Een daarvan, waarop ik wil ingaan voordat ik spreek over het briefje van vorige week, is de vraag van de heer Omtzigt of de Europese Raad niet moet praten over de lessons learned van de Europese verkiezingen. Ik zou er natuurlijk voor zijn als wij daar als Europese Raad over spraken, maar ik zou ertegen zijn om een document daarover te maken, zoals de heer Omtzigt suggereerde. Niet de Europese Raad stond vorige week verkiesbaar, maar het Europees Parlement. Het lijkt mij dat het nu allereerst de politieke groeperingen in Europa moeten zijn die er met elkaar lessen uit trekken. Natuurlijk zal de Europese Raad daar ook over spreken. Wij zullen moeten vaststellen dat wij er met elkaar onvoldoende in zijn geslaagd om de zorgen die onder de bevolking leven, te onderkennen, daarnaar te handelen, prioriteiten te stellen — op verzoek van de heer Pechtold en anderen kom ik daar zo meteen op terug — et cetera. Volgens mij is dát de aanpak. Ik zou het een gekke volgorde vinden als de Europese Raad nu met een document zou komen waarin hij een analyse zou maken van de verkiezingsuitslag. Ik ben het echter wel zeer met de heer Omtzigt eens dat het bespreken daarvan van een grote relevantie is voorzien.

Inderdaad zet het kabinet in op vijf prioriteiten voor de Europese Commissie voor de komende tijd. Ik heb daar in dat interview over gesproken. In reactie op de opmerkingen die de heer Samsom afgelopen woensdag in de media heeft gemaakt, zeg ik dat die gezamenlijk eigenlijk één doel hebben: werkgelegenheid. Dat staat ook in het interview. Het begint ermee. Op dit moment zou dat de allereerste doelstelling van de Europese Unie moeten zijn. Daarin zit ook de relevantie van de Europese samenwerking, dat deze bijdraagt aan het herstel van de werkgelegenheid en aan banengroei. Een aantal dingen is daarvoor essentieel. Het is essentieel dat de Europese Unie zich daar ook echt mee bemoeit. Dat betekent focus aanbrengen. Een van de prioriteiten die ik in het interview noemde, is dat de agenda van subsidiariteit en proportionaliteit wordt overgenomen in Europa. De Franse president praat over "simplification", de Duitse kanselier refereert daaraan in verschillende openbare uitingen. Wij zijn daarover in gesprek met de Zweden, met de Britten en met heel veel andere collega's. De gedachte dat de Europese Unie meer focus aanbrengt in het eigen werk, is een van de prioriteiten. Een tweede prioriteit hebben we al in de Staat van de Unie beschreven en beargumenteerd, namelijk dat het van belang is dat de Europese Unie meer focus aanbrengt op het laten functioneren van de interne markt. Daar zijn nog heel veel kansen. Dat betreft bijvoorbeeld de digitale agenda van onze eigen Commissaris Neelie Kroes of de dienstenmarkt, maar ook andere terreinen. Een derde prioriteit vormen de belangen die samenhangen met het sluiten van vrijhandelsverdragen met andere delen van de wereld. Een vierde is, wat ik maar even noem, de agenda van het vrije verkeer. Dat is natuurlijk de agenda van het hele kabinet, maar Lodewijk Asscher heeft daar helaas veel profiel op moeten zoeken, en heeft dat ook heel knap gedaan. Het gaat erom dat ervoor wordt gezorgd dat mensen uiteindelijk een goede boterham kunnen verdienen in Europa als zij van het vrije verkeer gebruikmaken, maar dat Nederlandse bedrijven tegelijkertijd geen oneerlijke concurrentie wordt aangedaan. Dat gaat dus om het gelijke speelveld, zowel voor mensen als voor bedrijven. Op dit moment functioneert dat vrije verkeer op een aantal punten niet goed. De vijfde prioriteit betreft de interne markt van energie, altijd in samenhang met het klimaat. Dat is ook het grote debat dat nu gaande is in de

Europese Raad. De klimaatdoelstelling van 40% CO₂-reductie in 2030 stuit op dit moment op politieke problemen. Daarom is het in de vorige Europese Raad niet gelukt om daarover tot conclusies te komen. Belangrijke landen, in het bijzonder de Oost-Europese lidstaten van de Unie, maken op dit punt bezwaren en leggen een link naar het vraagstuk van de energievoorziening. Het functioneren van de interne energiemarkt, ook in het licht van de actuele situatie in Oekraïne, en in samenhang met de vraagstukken van klimaat en de eindigheid van de fossiele brandstoffen, is dus de vijfde prioriteit. Dat is de agenda die ik heb neergelegd, en die ik samen met Frans Timmermans in de brief aan de Kamer heb geschetst. Het zijn allemaal onderwerpen waarvoor de Europese Commissie echt met voorstellen moet komen, en waarvoor de Europese Commissie in eigenlijk al die gevallen ook met wetgeving moet komen, in die zin dat wetgeving op die gebieden toegevoegde waarde heeft. Daarnaast moeten lidstaten natuurlijk doorgaan met hun hervormingen en moeten zij voorkomen dat dat proces stopt. Daarom ook is het zo belangrijk dat Frankrijk en Italië dat doen.

Wil de Unie goed functioneren, dan is het buitenlands beleid van de Europese Unie een belangrijke randvoorwaarde. In reactie op mijn interview wees Frans Timmermans terecht op dat feit. Je kunt als Europese Unie anders niet functioneren in de wereld. Kijk daarvoor alleen maar naar het belang van de vrijhandelsverdragen. Kijk naar de situatie in Oekraïne. Kijk naar de rol die de Europese Unie speelt in de kwestie Iran, met het interim-akkoord en de bijdrage van de Hoge Vertegenwoordiger daaraan. Daarin zijn de belangen van de Europese Unie te zien, en van de Europese samenwerking bij het buitenlands beleid, als randvoorwaarde. Tot zover de samenvatting van de brief die wij vorige week stuurden.

De heer Segers stelde vorige week de vraag hoe het zit met de wens van het kabinet om er uiteindelijk voor te zorgen dat de rol van de nationale parlementen wordt versterkt. In de Staat van de Unie hebben wij daar ook over gesproken. Er zal een brief naar de Kamer komen naar aanleiding van het advies van de AIV, de Adviesraad Internationale Vraagstukken, over de democratische legitimiteit. Daarin zullen wij verder ingaan op die materie. Elementen waar wij in de Staat van de Unie al aan raakten en refereerden, is de langere reactietermijn voor het subsidiariteitsoordeel, om ervoor te zorgen dat naast de subsidiariteitstoets ook de proportionaliteitstoets echt een plek krijgt en dat de Commissie zich ook vaker rechtstreeks zal verstaan met de nationale parlementen. Verder is daar de versterking van de gele en oranje kaarten, waarbij de oranje kaart natuurlijk feitelijk een rode kaart is. Een en ander betekent dat we de Commissie vragen om een echt politiek commitment aan te gaan ten behoeve van de toepassing van de gelekaart-procedure, zodanig dat dit niet hoeft te leiden tot een verdragswijziging. Dat zijn allemaal elementen. Wij komen nog te spreken over hoe wij er met elkaar voor willen zorgen dat de Unie ook prioriteit geeft aan de versterking van de nationale parlementen, en zo aan haar democratische legitimiteit.

Samenvattend. Ik denk dat het, ook als antwoord op de Europese uitslag, echt van groot belang is om in de komende tijd die focus in het functioneren van de Europese Unie aan te brengen. Ik heb de vijf prioriteiten zonet genoemd. Wij zullen in de komende tijd langs die lijnen

werken. Ik meen dat dit ook in lijn is met wat breed in de Kamer leeft; zie de discussies die wij hadden in het kader van de Staat van de Unie. Het is van belang dat wij daarmee doorgaan.

De heer Segers (ChristenUnie):

Bij die gelekaart- en oranjekaartprocedure speelt altijd die bonte casus van het Europese Openbaar Ministerie. Een aantal parlementen hebben gezegd dat zij daar geen trek in hebben, waarop de Commissie zei dat ze desondanks door wilde gaan. Ik zie de minister van Buitenlandse Zaken knikken. Hij kon inderdaad zijn ergernis moeilijk onderdrukken. Stuur het kabinet erop aan dat de Commissie halt houdt, als het inderdaad een rodekaartprocedure wordt en de parlementen zeggen dat ze dat niet willen?

Minister Rutte:

Wat wij willen, is dat de Commissie haar commitment verleent, dat zij zegt dat zij op een gegeven moment accepteert wat het systeem is. Dat betekent dat zij daar ook naar handelt, als zoveel parlementen een gele of rode — formeel een gele of oranje — trekken, zonder dat daarvoor het verdrag moet worden gewijzigd. U beschrijft terecht dat dit nu nog niet foutloos gaat.

De heer Segers (ChristenUnie):

In die zin zijn wij inderdaad geschiedenis aan het schrijven en opnieuw het Europese staatsrecht aan het uitvinden. Het is natuurlijk heel belangrijk dat er heel snel een grens wordt getrokken. De minister-president zegt dat hij de positie van de nationale parlementen wil versterken. Dat zijn dus extra instrumenten, boven op de instrumenten die nu al tot onze beschikking staan en die rapporteur Leegte hier in de Kamer inventariseerde?

Minister Rutte:

Dat weet ik niet. Ik zou de instrumenten willen laten werken. De irritatie, die de heer Segers terecht noemt, zit in die justitiekwestie, in het feit dat de Commissie, even kort samengevat, zei: erg boeiend, maar we gaan gewoon door. Wat we dadelijk met de nieuwe Commissie willen bereiken, is dat de Commissie haar commitment geeft en zegt: als zo veel parlementen dat doen, zullen wij daar ook naar handelen. Dat is ook een van de punten waarop wij de rol van de nationale parlementen willen versterken. Het is dan in feite een politieke afspraak, die niet nog een keer met een verdragswijziging hoeft te worden vastgelegd. Ik denk dat we het vooral daarvan moeten hebben, namelijk dat we het instrumentarium laten functioneren.

De heer Van Bommel (SP):

De minister-president zegt 's ochtends in het interview: geen business as usual, we kunnen zo niet door. Hij verwijst daarbij naar het cynisme onder de kiezers en stelt dat de Europese Commissie veel te veel zaken aanpakt. Dat had het kabinet eerder ook al gezegd. De vraag is daarom: wat komt er nu boven op de beperkingen waarvan het kabinet eerder al had aangegeven dat ze het zou willen opleggen aan de uitvoering van de Europese Commissie?

Minister Rutte:

Nogmaals, ik schets dat Nederland naar mijn overtuiging sinds 2005 bezig is om in Europa te "plaidoyeren" voor een focusering op een aantal kernthema's, een aantal prioriteiten. Dit kabinet heeft dat ook in het regeerakkoord opgenomen en dat heeft geleid tot de subsidiariteits- en proportionaliteitsexercitie, een van de vijf prioriteiten die ik in het interview benoem. Als dat zou lukken, als die Nederlandse agenda zou worden overgenomen, dan is dat absoluut geen business as usual. Dan is dat revolutionair, want het is een totale focusering van het werk van de nieuwe Europese Commissie op een aantal prioriteiten. Of bedoelt u dat wij als Nederland ineens met heel nieuwe ideeën zijn gekomen? Dat zou raar zijn, want Frans Timmermans en ik werken, overigens in de beste tradities van voorgangers — voor een deel is dat Timmermans zelf en voor een deel ben ik dat zelf, maar het zijn ook andere voorgangers — natuurlijk consequent aan die geconcentreerde agenda. Er is nu een unieke kans. Er komt een nieuwe Commissie. Wij hebben een uitslag die laat zien dat Europa zijn relevantie en die van de Europese samenwerking moet tonen voor de inwoners. Wij hebben nu voor het eerst een Europese Raad die zichzelf veel beter heeft georganiseerd met een permanente voorzitter, waardoor ook de Europese Raad als orgaan dat debat veel beter kan aansturen dan vroeger met al die wisselende voorzitters. Wij hebben dus een unieke kans.

De heer Van Bommel (SP):

Dat het een unieke kans is, geef ik de minister-president graag toe. De vraag is alleen aan welke kant van het touw hij aan het trekken is. Ik zie een verkiezingsuitslag, ik zie sentimenten in Europa en ook in Nederland. Mensen zeggen: de Europese besluitvorming grijpt veel te diep in in onze maatschappelijke verhoudingen en in onze vragen die wij op nationaal niveau hebben. Wanneer wij doorgaan met een Europese Unie die lidstaatcontracten wil afsluiten, die een bankenunie wil inrichten, die toch belangrijke stappen zet op weg naar die politieke unie, dan denk ik dat steeds meer kiezers zich zullen afwenden van dat Europa en dat het cynisme groter zal worden. Erkent de minister-president dat hij met dat interview die ochtend de indruk heeft gewekt dat hij ook minder bemoeienis wil, niet zozeer een effectiever Brussel, maar minder Brusselse bemoeienis, om op die manier ook de kiezer die zich niet meer herkent in die Brusselse bemoeienis aan te spreken?

Minister Rutte:

Wat ik in het interview beschrijf, zijn de in de ogen van Nederland essentiële prioriteiten voor de nieuwe Commissie waarop de focus moet liggen. Eén daarvan is prioritering binnen de prioriteiten. Het is bijna een Drosteblik met die vijf prioriteiten, want één daarvan gaat over prioritering, namelijk het belang van subsidiariteit en proportionaliteit. Volgens mij is dat een heel consistente koers die dit kabinet al een tijd vaart. Jeroen Dijsselbloem zei het 's avonds nog in een interview: ik herken die prioriteiten. Terecht zegt Timmermans in een reactie: hiervoor heb je een sterk buitenlands beleid nodig. Daar ben ik het volkomen mee eens. Daarvoor heb je ook nodig — ik heb dat in de brief beschreven met Timmermans — dat de hervormingen op het niveau van de lidstaten doorgaan. Niet alleen moet Europa focuseren, maar ook moeten de lidstaten doorgaan met hun economieën te hervormen en te moderniseren zodat ze in staat zijn om de Europese manier samenwerking

succesvol voort te zetten. Wij proberen altijd iedereen mee te nemen in de beweging. Het lijkt mij een consequente koers. Als het zou lukken om alle vijf de prioriteiten precies als de nieuwe Europese agenda voor de nieuwe Europese Commissie neer te leggen, dan zou dat absoluut door iedereen worden gezien als revolutionair en niet als business as usual. Ik zeg niet dat het van A tot Z zal lukken, maar het is onze inzet in de gesprekken. Zo zwart-wit zal het echt niet lukken, want ook anderen zullen hun opvattingen hebben en uiteindelijk zal er een compromis uitkomen. Ik merk wel dat je een mening moet hebben, wil je in Europa succesvol zijn. Dan moet je ook je visie neerleggen. Dat is ons gelukt met de bankenunie, dat is ons gelukt met de Europese Commissaris en dat is ons gelukt toen wij de begroting wilden verlagen. Kijkend naar de vele gesprekken die ik zelf telefonisch voer en die Frans Timmermans telefonisch voert in de aanloop naar het diner vanavond, ben ik ervan overtuigd dat onze ideeën echt weerklank vinden. Ik geef hier geen garanties dat dit lijstje er uiteindelijk van A tot Z uitkomt in juni, augustus of september, maar ik denk wel dat wij het debat vergaand kunnen beïnvloeden.

De heer Klein (50PLUS):

De minister-president heeft het uitvoerig over een geconcentreerde agenda en een beperkt lijstje, dat overigens weer groter wordt. Vijf is slechts een minimum en dat aantal wordt uiteraard ook verhoogd door de inbreng van de andere lidstaten. Heel belangrijk in dit verhaal is dat die agenda en dat lijstje straks zullen worden uitgevoerd door de Europese Commissie, dus door de Eurocommissarissen. Ieder zichzelf respecterende Eurocommissaris zal zijn eigen prioriteitenlijstje en zijn eigen geconcentreerde agenda maken en vervolgens worden er 28 beleidsvelden ingevuld. Wat doet u eraan om dat te verminderen?

Minister Rutte:

Daar refereerde ik aan toen ik zei dat er behalve een discussie over de inhoud — waar moet de Commissie zich nou mee bezighouden? — ook een discussie moet zijn over de governance, dus het functioneren van het systeem van de Europese Commissie. Het is waar dat je moet oppassen dat je niet 28 feestcommissies hebt op zoek naar een feest. Je moet ervoor zorgen dat die Europese Commissarissen werken binnen een gedeelde gefocuste agenda. Als je dat doet, als er een sterke voorzitter zit en als er een Europese Raad is die ruggensteun geeft aan die agenda, dan is mijn overtuiging dat je met elkaar allerlei initiatieven voor wetgeving die afwijken van die agenda kunt tegenhouden. Het probleem op dit moment is ook dat er te veel gedoetjes zijn. Inderdaad, ik heb dat in het interview zo genoemd: de bosstrategie, de websitestrategie, het gedoe dat we hebben gehad met het olijfolieflesje. Het zijn allemaal kleine dingetjes ...

De heer Pechtold (D66):

Nitraat!

Minister Rutte:

De heer Pechtold heeft als haas in dit debat de Nitraatrichtlijn ingebracht. Hij rent al een paar uur door de discussie heen. Zo zijn er van die voorbeelden, maar daarvoor heb je dus wel focus nodig. Als die focus er niet is, dan zegt

iedereen: succes is als ik wetgeving maak. Als er focus is, dan is succes als jij bijdraagt aan de geprioriteerde agenda die er voor de Commissie ligt.

De heer Klein (50PLUS):

Ik noem natuurlijk nitraat, want het idee is een goede voedingsbodem voor een goede ontwikkeling. Dat betekent dus heel concreet dat u gaat aangeven: we hebben zogenaamde A-Commissarissen die zich bezighouden met de prioritaire agenda en B-Commissarissen die wat ondersteunende hand- en spandiensten zullen verrichten. Dat lijkt mij al een eerste stap. Vervolgens is de concrete vraag hoe u dat denkt te bewerkstelligen.

Minister Rutte:

A- en B-Commissarissen? Ik weet niet of dat de oplossing is. Volgens mij is de oplossing dat je dadelijk een college hebt met een president en leden die het met elkaar eens zijn over hoe succes er uitziet over vijf jaar en op welke terreinen. Ik heb net de vijf prioriteiten beschreven waarop wat Nederland betreft het succes zich moet richten. Als dat zou lukken, als de Commissie dat als een true north, een gemeenschappelijk doel neerzet, dan ben ik ervan overtuigd dat de Commissarissen allemaal die goede kant op roeien. Vervolgens komt wel de vraag aan de orde van de interne governance van de Commissie: hoe zorg je ervoor dat het goed loopt et cetera?

De heer Madlener (PVV):

De verkiezingen hebben toch een aardverschuiving laten zien in de richting van eurosceptis. Behalve dat heel veel mensen zijn thuisgebleven in Europa, is er een enorme winst voor eurosceptische partijen. Ongeveer een derde van Europa heeft gestemd op een min of meer eurosceptische partij. Ook uw partij, de VVD, heeft geprobeerd om stemmen te winnen met een toch eurokritische campagne. De topkandidaten zijn stuk voor stuk gestaalde eurofielen. Zij staan alle drie bekend als mensen die alleen maar meer Europa willen, een sterker Europa en noem maar op. Die kandidaten doen dus absoluut geen recht aan de uitslag van deze verkiezingen. Ik hoorde u net zeggen dat de uitkomst best zou kunnen zijn dat het een van deze drie wordt. Ik ben toch benieuwd naar uw inzet vanavond. Bent u met mij van mening dat u het beste kunt aangeven dat geen van deze drie kandidaten geschikt is om in het licht van de uitkomst van de verkiezingen de opvolger van de heer Barroso te worden?

Minister Rutte:

De hele aanloop van de heer Madlener naar zijn vraag bevat zo veel stellingen en aannames dat ik maar niet begin ze allemaal te debunten. Laat ik kortheidshalve zeggen dat ik die hele aanloop voor zijn rekening laat en dat ik mij beperk tot de vraag die hij stelt.

Wat de keuze voor de nieuwe president van de Europese Commissie betreft, is het volgens mij essentieel dat wij eerst het gesprek hebben over het functioneren en vooral ook de prioritering van de nieuwe Commissie, zodat daarmee als het ware de context ontstaat waarbinnen de discussie kan plaatsvinden over wie het meest geschikt is als nieuwe voorzitter. Daarbij sluit ik inderdaad niet uit dat het

een van de drie, vier of vijf Spitzenkandidaten — er waren er nog meer — zou kunnen zijn, maar het zou ook iemand anders kunnen zijn. Het automatisme wordt in ieder geval door de Nederlandse regering niet overgenomen.

De heer Madlener (PVV):

De aanloop van mijn verhaal was natuurlijk — dat hebt u best goed begrepen — dat Europa veel eurosceptischer heeft gestemd dan vijf jaar geleden en dat deze Spitzenkandidaten kandidaat zijn gesteld voordat de uitslag van deze verkiezingen bekend was. Nu de uitslag bekend is en de grote winst toch terecht is gekomen bij de eurosceptische partijen, blijken die drie topkandidaten, inclusief Guy Verhofstadt — die zakkenvuller van uw fractie, mijnheer Pechtold — niet geschikt te zijn om voorzitter van de Commissie te worden. Voelt u in ieder geval dat de stem van Europa is geweest dat niet een eurofiel op die positie moet komen, maar iemand die Europa een lager toontje laat zingen?

Minister Rutte:

Ik denk echt dat de analyse van de uitslag van de Europese verkiezingen veel gecompliceerder is dan de heer Madlener nu suggereert. Ik hoorde zijn politiek voorman zelfs suggereren dat alle thuisblijvers ook op de PVV hadden gestemd en dat desondanks de PVV een zetel had verloren. Dat kwam dan weer door de thuisblijvers. Dat waren er overigens evenveel als vijf jaar geleden toen de PVV nog een zetel meer had. In die zin laat die analyse van de uitslag door de voorman van de PVV zien hoe ingewikkeld die analyse is en hoeveel facetten en lagen erin zitten. Daarom heb ik geprobeerd om mij in mijn inleiding ook op dit punt te beperken door te zeggen dat naar mijn overtuiging de grote gemene deler is dat mensen willen zien dat Europa relevant is. Mensen die geen baan hebben, willen zien dat de Europese samenwerking niet leidt tot minder banen, maar tot meer banen. Er is in veel Europese landen een discussie over de kloof die er al dan niet zou zijn tussen de politiek en de kiezers. Ook dat zie je soms terug in een aantal landen in de analyses van de uitslag. Een derde element is een gevoel van national belonging: woon ik in Twente, in Limburg, in Nederland, zit daar mijn trots of ligt mijn trots in Europa? Mijn stelling is altijd geweest dat het overgrote deel van de mensen accepteert en ook historisch snapt dat wij onderdeel zijn van Europa en de Europese Unie, maar dat zij hun identiteit veel meer ontleen aan Twente, Limburg, Den Haag en Nederland. Dat zijn allemaal elementen die je in de analyse moet betrekken, die wat dat betreft echt meer facetten en meer lagen heeft. Nogmaals, ook de kort-door-de-bochtanalyse van de voorman van de PVV in de afgelopen dagen laat zien hoe ingewikkeld dat is.

De heer Pechtold (D66):

Voorzitter. Ik heb een punt van orde. Er was een tijd in dit huis — dat is nog niet zo heel lang geleden, want ik heb het zelf meegemaakt — dat als iemand die hier niet aanwezig was werd weggezet als zakkenvuller, dat even gemarkeerd werd als iets wat wij in dit huis menen niet te moeten doen of dat aan degene die dat deed gevraagd werd om een onderbouwing. Ik kan mij allemaal onnuance bij de PVV voorstellen, maar ik roep ook u, voorzitter, op om daar toch even bij stil te staan als dit soort terminologie valt.

De voorzitter:

Ik dank u voor uw advies. Ik geef het woord aan de heer Segers.

De heer Segers (ChristenUnie):

Terug naar het onderwerp van de interrupties, namelijk de belangrijke keuze als het gaat om het voorzitterschap. Daar zitten twee aspecten aan. De minister-president zegt over het primaat dat de keuze uiteindelijk door regeringsleiders wordt gemaakt. Dat is een belangrijke onderstreping. Het staatsrecht wordt nu ongeveer geschreven, waarbij het Europees Parlement zegt dat het primaat daar zou moeten liggen. De premier zegt hier: wat ons betreft ligt het primaat daar niet. Dat is het eerste punt dat gemarkeerd moet worden. Het tweede punt is een politiek programma van de voorzitter. Als de drie of vier kandidaten vanuit het Europees Parlement toch allemaal een federalistische koers voorstaan, zegt de minister-president dan ook, gelet op de verkiezingsuitslag, dat we er nog even heel kritisch naar moeten kijken of dat de juiste koers is voor Europa?

Minister Rutte:

Ook nu zou ik ervoor willen waken dat wij te kort door de bocht formuleren. Als wij niet oppassen, worden al die termen fopspenen: we zuigen er wel aan, maar er komt geen smaak meer uit. Een voorbeeld is de term federalisering, die in allerlei landen verschillende betekenissen heeft. Als je kijkt naar de programma's en de opvattingen van de verschillende topkandidaten die door de verschillende fracties zijn gesteld, dan is daar heel veel over te zeggen. Daarom denk ik dat het veel beter is om te vertrekken bij de vraag wat je wilt dat de nieuwe Commissie gaat doen. Nederland heeft zijn opvattingen daarover neergelegd. Toegegeven, ten opzichte van het Nederlandse debat is dat geen revolutionaire wending, omdat wij er in Nederland al zo lang over bezig zijn. Maar als die agenda van vijf prioriteiten zou lukken, dan is dat voor Europa absoluut een revolutie en echt geen business as usual. Ik denk dat je daar moet beginnen en dan in die context moet bezien wat de beste kandidaat is voor het presidentschap van de Commissie.

Ik ben blij met de interruptie van de heer Pechtold over de heer Verhofstadt, een van de kandidaten. Volgens mij worden wij er hier niets wijzer van wanneer wij mensen met dit soort kort-door-de-bochtbeschrijvingen afserven, al helemaal niet als zij kunnen aantonen zich in alle opzichten te hebben gehouden aan de regelgeving die geldt voor bijverdiensten, het omgaan met declaraties et cetera.

De heer Segers (ChristenUnie):

Ook nu wil ik graag iets markeren, namelijk bij het eerste punt. Ligt het primaat bij de regeringsleiders?

Minister Rutte:

Inderdaad, bij de regeringsleiders. Zij stellen iemand kandidaat, het Europees Parlement stemt al of niet in.

De heer Segers (ChristenUnie):

Het tweede punt is dan toch dat de prioriteiten die nu vanuit Nederland worden gesteld, zoals wij in de brief hebben

gelezen, leidend zijn voor de voorkeur van de Nederlandse regering, als het gaat om een kandidaat voor het voorzitterschap. Dat lijkt mij een tweede belangrijk markeringspunt. Is dat correct?

Minister Rutte:

Nederland zal deze prioriteiten inbrengen in de discussie. Ik doe aan verwachtingenmanagement. Ik heb de voorbeelden genoemd van de bankenunie, het verlagen van de begroting en het behoud van onze 1 miljard korting, maar ook het voorbeeld van de Commissaris voor de economische en financiële aangelegenheden met een eigenstandige, met de Commissaris voor de mededinging vergelijkbare positie in de Europese Commissie. Dat zijn allemaal standpunten van Nederland die lukken omdat wij een mening hebben. Ook hierover hebben wij een mening. Wij zeggen dat dit wat ons betreft de vijf prioriteiten moeten zijn. Dat debat gaat plaatsvinden. Ik kan nu geen garantie geven dat ze er precies uitkomen, want wij zitten daar met 28 landen. Het is wel zo dat als je een mening hebt, je in ieder geval een heel grote voorsprong hebt op heel veel collega's die die discussie niet zo geprofileerd ingaan. Daarom is het goed dat wij in dit parlement en in het kabinet die debatten heel regelmatig voeren. Dat scherpt ons ook in die meningsvorming.

Vervolgens komt daar een gewogen beeld uit vanuit de Europese Raad. De ideale procedure is dan dat je in die context zegt: daar behoort dan deze man of vrouw bij. Laten we elkaar niet voor de gek houden. Er speelt natuurlijk ook een politiek proces van belangen en nationaliteiten door de verdeling van de verschillende functies. Aan de ene kant moet je met elkaar een uiterste poging doen om dat proces zo zuiver mogelijk te houden, maar ik zal hier niet verhelen dat voor landen die mogelijk een kandidaat stellen voor het presidentschap van de Commissie natuurlijk ook allerlei politieke motieven een rol zullen spelen. Dan is het zaak dat Frans Timmermans en ik proberen om dat steeds goed uit te sorteren in de tijd en ook om het op een goede manier te compartimenteren. Het zal echter onvermijdelijk zijn dat op enig moment die zaken met elkaar worden vermengd. Het idee dat Nederland zegt "dit zijn onze vijf prioriteiten en daar hoort mevrouw Jansen of de heer Pieterse bij" is interessant. Als ik daarmee naar de Europese Raad zou gaan, wordt het echter wel heel simplistisch, want zo werkt het niet. Niet iedereen komt daar met prioriteiten en een of twee personen. Daarom is het van belang om die discussie eerst uit te sorteren.

De heer Madlener (PVV):

De heer Pechtold maakte een punt van orde dat ik de heer Guy Verhofstadt geen zakkenvuller mag noemen. Ik wilde in ieder geval uitleggen dat ik hem zo genoemd heb op basis van een bericht in de Volkskrant dat hij maar liefst €230.000 zou bijverdienen bovenop zijn riante salaris als Europarlementariër. Ik denk dat de meeste mensen dat gewoon zakkenvullerij noemen. Maar als de heer Pechtold dat ...

De voorzitter:

Nee, nee, nee! Wij gaan nu niet op deze manier met elkaar in discussie. U maakt er een persoonlijk feit van, want u voelt zich aangesproken. Dat staat nu genoteerd in de

Handelingen. Als u behoefte hebt aan een debat met elkaar, dan hebben we daar gelukkig zo meteen nog een tweede termijn voor. Ik geef het woord aan de heer Omtzigt, die een vraag aan de premier heeft.

De heer Omtzigt (CDA):

De premier is er vrij helder over dat dit zijn vijf prioriteiten zijn. Ik wil graag weten of hij over deze vijf prioriteiten, zonder de aanvullende prioriteiten of welke naam ze ook hadden in de brief, gesprekken heeft gevoerd met andere regeringen in de afgelopen paar maanden. In het interview zegt hij dat hij achter de schermen al geruime tijd bezig is om zijn Europese collega's hier warm voor te maken.

Minister Rutte:

Ja, dat zijn Frans Timmermans en ik allebei. Wij zijn bijvoorbeeld al een jaar bezig met de agenda van subsidiariteit en proportionaliteit. Dat is een belangrijk thema. Lodewijk Asscher is in ieder geval een maand of negen en misschien al langer heel zichtbaar actief met de prioriteit rondom het vrije verkeer en de betekenis voor het level playing field, vooral ook om de risico's van sociale uitbuiting van mensen te adresseren. Lilian Ploumen is heel actief wat betreft het afsluiten van vrijhandelsverdragen en in het bijzonder het Transatlantic Trade and Investment Partnership. Het TTIP is nu absoluut nummer één op de lijst van handelsverdragen die wij willen sluiten met andere landen.

Waar het betreft de energiemarkt, is Henk Kamp bezig, ook met de Duitsers, om te kijken hoe we het aanpakken. Ook met andere landen wordt intensief samengewerkt, mede tegen de achtergrond van het Nederlandse energieakkoord. Het is tamelijk uniek in Europa dat we van Greenpeace tot en met VNO een dergelijk verdrag hebben gesloten. Dit geeft ons een sterke onderhandelingspositie op dat terrein. Het onderwerp interne markt ligt bij Frans Timmermans, bij mij en soms ook bij vakministers, zoals Landbouw en Economische Zaken. We zijn dus op de vijf prioriteiten al heel lang bezig.

De heer Omtzigt (CDA):

Die vijf prioriteiten zijn herkenbaar, daar heeft de minister-president gelijk in, maar daar ging mijn vraag niet over. De vraag was of het exclusief deze vijf prioriteiten betreft. In een interview wordt namelijk al gezegd dat de minister-president vindt dat andere zaken, zoals die op het terrein van buitenlandse zaken en Europese zaken, geen prioriteit zouden moeten hebben. De vraag is dus of hij exclusief heeft gezegd dat de Unie zich moet beperken tot deze vijf dingen en dat andere dingen minder prioriteit krijgen, en dat hij daarmee in een soort geheime missie Europa is rondgetrokken, zoals naar boven komt uit dat interview. Of is het gewoon een samenvatting van hetgeen een aantal ministers mee bezig is? Dat eerste wordt in het interview gezegd.

Minister Rutte:

Frans Timmermans en ikzelf zijn beiden de afgelopen maanden bezig geweest om met onze collega's te praten over de noodzaak van focussen, langs de lijnen die er staan. Vanzelfsprekend is buitenlands beleid daarbij een belangrijke randvoorwaarde, want zonder buitenlands beleid kun

je geen vrijhandelsverdragen sluiten en zonder buitenlands beleid zou je geen sterke energiemarkt kunnen opzetten. Dat staat ook in de brief. Timmermans heeft dat terecht naar voren gebracht in reactie op het interview.

Ik voeg hieraan toe, zoals ook in de brief staat, het belang dat lidstaten doorgaan met hervormingen. Kijk naar de situatie in Frankrijk en Italië. Maar ja, het antwoord is absoluut "ja". Wij doen dat beiden, als vooruitgeschoven posten van het Nederlandse kabinet. Ook vandaag zullen we dat weer doen in de vele contacten die we hebben, waar we steeds met elkaar goed bezien welk beeld daaruit ontstaat. Ik heb vanmiddag op weg naar Brussel alweer verschillende telefonische contacten en die heb ik ook gisteren gehad, niet om ervoor te zorgen dat we vanavond deze vijf prioriteiten vaststellen — dat lijkt me niet haalbaar — maar wel om af te spreken dat er dadelijk, ook bij de nieuwe Commissie, een focus moet komen en een prioriteit wordt gesteld. Daar heeft Nederland een aantal geprofileerde opvattingen over.

De voorzitter:

Gaat u verder met uw betoog.

Minister Rutte:

Voorzitter. Eigenlijk ben ik al klaar met mijn betoog.

De heer Omtzigt (CDA):

Dan heb ik een aanvullende vraag, die mevrouw Maij van de PvdA-fractie niet kon beantwoorden omdat zij niet bij de formatie was. Zijn er bij de formatie afspraken gemaakt over de kleur van de Commissaris?

Minister Rutte:

Nee, er zijn geen afspraken gemaakt. Dat heb ik ook al een aantal keer gemeld in interviews. Er is één afspraak gemaakt door Diederik Samsom en mijzelf, namelijk dat we er geen ruzie over zouden krijgen. Ik kan u verzekeren dat dat tot nu toe goed lukt. We hebben gezegd dat er een moment komt waarop we als coalitie en vervolgens ook als kabinet moeten praten over de vraag wie voor Nederland het meest waarschijnlijk is of zijn als kandidaat of kandidaten voor een zware functie. We willen natuurlijk een mooie post in de Europese Commissie. De afspraak die we gemaakt hebben, is dat we er geen ruzie over gaan krijgen. Nogmaals, dat lukt wonderwel.

De heer Omtzigt (CDA):

Kan de minister-president dan iets verder de procedure schetsen? Op welke wijze zullen zij een kandidaat selecteren?

Minister Rutte:

Nee, dat blijft echt vertrouwelijk. Ik kan geen reactie geven op deze vraag en op de vele vragen die ik van de media krijg over alle geruchten betreffende mensen, mannen en vrouwen, die genoemd worden en partijen die genoemd worden. Wil ik, als minister-president, en wil Frans Timmermans als minister van Buitenlandse Zaken erin slagen om voor Nederland de goede man of vrouw op een voor

Nederland mooie plek te krijgen dan moeten wij er rekening mee houden dat dit proces is gediend bij maximale geslotenheid.

De heer **Pechtold** (D66):

De reactie van de politiek leider van de PvdA op het interview van de minister-president was een karig lijstje. Kunnen we collega Samsom geruststellen — ik wil hem dit ook graag persoonlijk overbrengen want ik denk dat hij daarop zit te wachten — dat uit dit debat gekomen is dat het kabinet achtergronden heeft, prioriteiten zoekt maar vooral kijkt naar de relevantie van de thema's die voorliggen? Als dat betekent dat antisemitisme de kop opsteekt, is dat niet zozeer iets wat we alleen met zijn 28-en aanpakken, maar dan gebruiken we het vehikel van Europa niet alleen om de Belgische premier te bellen om hem ons medeleven te betuigen. Dan gebruiken we Europa ook als gemeenschap en gebruiken we de rechtsstaat van Europa zoals door de PvdA aangehaald. Relevantie is belangrijk. Focus is prima. Limitatieve lijsten echter, — limitatieve lijsten — kunnen we nooit hanteren, omwille van de actualiteit die ons altijd vraagt om ook als Europa, als Unie, te handelen.

Minister **Rutte**:

Op de vijf prioriteiten kwamen vier politieke reacties. De eerste, ook de makkelijkste, was van Frans Timmermans, die terecht zei: wil je die vijf prioriteiten realiseren, dan is het wel nodig dat Europa ook een sterk buitenlands beleid kan voeren. Dat is geen terrein waarop nieuwe wetgeving nodig is of waarop de Commissie wetgeving moet afkondigen, maar het is een belangrijke randvoorwaarde. Daar ben ik het totaal mee eens. Dat staat ook in de brief. Voor zover er nog misverstanden over kunnen ontstaan, heb ik daar zelf nog aan toegevoegd in de brief dat lidstaten, niet zozeer de Europese Commissie, doorgaan met hervormen.

Het tweede signaal was van Diederik Samsom. Die zei heel concreet: ik mis het thema banen, werkgelegenheid. Ik heb ook meteen gezegd die dag in een reactie en ook 's avonds nog op televisie dat mijn doel voor Europa banengroei is. Dat staat ook in het interview. Het begint daarmee. Ik heb die prioriteiten ook nodig om te zorgen voor die interne markt, de vrijhandelsverdragen, een gezamenlijke energiemarkt en een eerlijk, vrij verkeer van mensen zonder uitbuiting. Maar ook de hele focusering en die subsidiariteits- en proportionaliteitsexercities zijn allemaal nodig om als doel banengroei te krijgen. Daar had hij volkomen gelijk in.

De derde politieke reactie was van Jeroen Dijsselbloem. Die zei: ik herken die vijf prioriteiten. Dat is logisch, want wij hebben daar als kabinet natuurlijk vaker over gesproken, ook toen het ging over de Staat van de Unie et cetera.

De vierde politieke reactie was van uzelf. Daar ben ik het zeer mee eens. Aan de ene kant hoorde ik u zeggen: natuurlijk moet je focus hebben en prioriteiten stellen. Aan de andere kant, als er dingen gebeuren ga je natuurlijk niet in de koplampen zitten kijken en zeggen: oh, dat staat niet in mijn lijstje. Kijk naar wat wij de afgelopen jaren gedaan hebben. Wij werden geconfronteerd met een ernstige crisis met onze munt. Wij hebben er heel veel energie in moeten steken om die schulden crisis op te lossen. Daar bleek vervolgens de noodzaak uit voort te komen om die heel grote banken niet meer nationaal maar Europees af te wikkelen.

Dat heeft geleid tot de opzet van de bankenunie. Wij zien dat het vrije verkeer leidt tot allerlei vraagstukken, zoals het level playing field en de risico's op sociale uitbuiting. Zie de initiatieven van Lodewijk Asscher. Wij nemen op dat punt initiatieven. Vanzelfsprekend.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik heb geen behoefte aan een tweede termijn straks en alles, want dit debat was bedoeld om even kort terug en vooruit te kijken en om u vervolgens uw belangrijke werk in Brussel te kunnen laten doen. Maar als er vier reacties op kwamen, waarvan drie uit de eigen coalitie en twee zelfs uit het eigen kabinet, kunnen wij dan omwille van het werk van de Kamer in het vervolg afspreken dat het kabinet, als het met dit soort belangrijke manoeuvres richting Europa komt, dat dan met een brief doet en niet met een interview? Dat heeft namelijk te veel chagrijn veroorzaakt en ons vooral afgeleid van de discussie die u als minister-president terecht wilde agenderen: maak Europa relevant. Met een Kamerbrief waren wij sneller tot dat debat gekomen.

Minister **Rutte**:

In alle oprechtheid meende ik dat het interview de prioriteiten reflecteerde die ook in de Staat van de Unie worden geschetst, inclusief het doel: banengroei. Ik heb die middag natuurlijk ook een en ander gemerkt. Ik was toen met andere dingen bezig, privé, maar op een gegeven moment gewerd mij dat dat leidde tot enige opwinding hier in de Kamer. Toen hebben Frans Timmermans en ik even met elkaar gebeld en gezegd: dan sturen wij maar een inhoudelijke brief waarin wij het nog eens een keer uitleggen en verwijzen naar de Staat van de Unie. Dus: ja, ik denk dat interviews over staand kabinetsbeleid niet altijd voorafgegaan hoeven te worden door een brief van het kabinet. Dat was hier het geval. Ik geef u gelijk: de aanvoerder van de Partij van de Arbeid reageerde ook stevig. Dat raakte vooral het punt van de banengroei. Daar had hij gewoon volkomen gelijk in. In het interview staat het goed. Het begint ermee. Als je vervolgens de media fall-out van het interview ziet, dan valt het hele thema banengroei weg, dus het is terecht dat hij daar aandacht voor vroeg. Ik begrijp dan ook dat daar de dag voor de verkiezingen gedoe over is. Vandaar dat wij daar uiteindelijk die brief over hebben gestuurd.

De **voorzitter**:

Ik geef het woord aan de minister van Buitenlandse Zaken. Die is nog niet eerder vandaag bij die naam genoemd, maar ik doe dat dan toch maar wel.

□

Minister **Timmermans**:

Mevrouw de voorzitter. Ik zal nog een aantal aan mij gerichte vragen beantwoorden. De eerste gaat over de pensioenplannen van de Europese Commissie. Die is door de heer Omtzigt gesteld. Daar wordt op 10 juni door uw Kamer met de verantwoordelijke bewindslieden over gesproken. Ik zou graag willen verwijzen naar dat overleg. Ik zou er vanuit mijn verantwoordelijkheid, observerend wat er op dit punt is gebeurd, aan willen toevoegen dat een Kamer die zich afzijdig houdt, met de rug naar Europa gaat staan en zegt "dat willen we niet, weg ermee" geen invloed heeft op Europees niveau. Een Kamer echter die actief haar

onderwerpen oppakt, actief betrokkenheid toont en actief in de details duikt, heeft wel invloed op Europees niveau; kijk naar de heer Omtzigt zoals hij dit onderwerp heeft aangepakt. Zo'n Kamer stelt het beleid bij. Hard boe roepen en weglopen, verandert niets. Wat de CDA-fractie, en de heer Omtzigt persoonlijk, echter heeft laten zien bij dit onderwerp, levert iets op. De heer Omtzigt is tot in detail in het onderwerp gedoken en is gaan kijken wat dit voor de positie van Nederland betekent en wat dit voor invloed op ons pensioenstelsel heeft; vervolgens heeft hij dit in de Europese discussie ingebracht. Dát levert iets op voor de Nederlandse burger en voor de rol van dit parlement. Met uw welnemen, verwijs ik inhoudelijk echter graag naar het debat dat op 10 juni zal plaatsvinden over dit punt.

De heer Segers heeft mij gevraagd om een reactie op een motie over Straatsburg. Ik heb daar twee antwoorden op. Ja, wij zetten ons daarvoor in; dat is staand kabinetsbeleid. Ik geloof dat de hele Kamer, naar ik meen met uitzondering van de PVV, af wil van Straatsburg. Dat zal ook altijd de inzet van het kabinet zijn. Dat vereist wel een verdragswijziging. Het zal dus op het moment moeten gebeuren dat het verdrag gewijzigd wordt. Ik kom daar zo nog over te spreken in verband met de motie over Turkije. De Nederlandse regering zal niet het initiatief nemen tot verdragswijziging, juist omdat wij denken dat Europa op dit moment behoefte heeft aan een aantal prioriteiten waarop snel resultaat wordt geboekt.

Ik zeg dat de heer Pechtold ook na: we moeten nu leveren. Dat moet het enige antwoord zijn op de verkiezingen. Als je in het proces van verdragswijziging terechtkomt, kun je voorlopig echter niet leveren, want dan ben je voorlopig vooral bezig met verdragswijziging. Als het echter aan de orde komt, zal dit zeker een van de punten van Nederland zijn. Overigens geldt dat ook voor de andere onderwerpen die zijn aangekaart, zoals de mogelijkheid op basis van de motie-Slob/Buma om uit arrangementen te stappen. In gevallen waarin dit nu verdragsrechtelijk nog niet mogelijk is, is de Nederlandse regering er voorstander van om dit wel mogelijk te maken, net zo goed als het Verdrag van Lissabon het voor het eerst mogelijk maakt dat landen ook uit de Europese Unie treden. Het is dus geen Hotel California. Als je weg wilt, kun je ook weg. Voor die andere arrangementen zou dat wat ons betreft ook zo zijn. Alleen, zo zeg ik onder hetzelfde beslag, wij zullen daarvoor niet zelf een proces van verdragswijziging entameren. Als het zover komt, zullen wij dat conform de wens van de Kamer ook inbrengen via het Nederlandse verlanlijstje.

De heer **Madlener** (PVV):

Even voor de Handelingen: de heer Timmermans is de mensen weer voor de gek aan het houden. Hij doet net alsof de PVV niet tegen dat verhuiscircus is. Wij hebben onlangs nog een motie daarover gesteund. Dat weet de minister ook wel. Graag dus geen leugentjes meer vertellen, minister Timmermans.

Minister **Timmermans**:

Ik stel alleen maar vast dat daar waar het erom gaat, namelijk in het Europees Parlement, de PVV niet de motie van het Europees Parlement heeft gesteund om Straatsburg af te schaffen. Daar liet de PVV zich overtuigen door de nieuwe, beste vrienden van Jean-Marie Le Pen om op dat punt toch vooral de Franse belangen te laten gelden. Ik sta

hier dus geen leugens te verkopen. Ik neem ook aanstoot aan die aantijgingen. Het is hartstikke duidelijk: de PVV heeft in het Europees Parlement geweigerd om een motie te steunen die alle andere leden van de Nederlandse delegatie steunden, waarin werd gevraagd om het Europees Parlement op één vergaderplek, namelijk Brussel, te laten vergaderen.

De heer **Madlener** (PVV):

De minister maakt het nog erger door een tweede leugen toe te voegen aan zijn eerste leugen. Minister, u staat hier wel als minister van het Nederlandse volk. Als u leugens staat te verkopen, dan vind ik dat echt uw baan onwaardig; sorry dat ik dat zeg. Ik vind dat dat echt niet kan. U weet veel beter dan dat; wij hebben daarover debatten gevoerd in de Kamer. U weet dat. U staat te liegen. Ik vind dat echt niet kunnen voor een minister van Buitenlandse Zaken.

Minister **Timmermans**:

Ik maak hier echt bezwaar tegen. Ik weet niet of ik een persoonlijk feit mag maken ...

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. Ik vind dit gewoon een punt van orde.

Minister **Timmermans**:

... maar ik pik het niet dat ik hier als leugenaar word weggezet.

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter, ik kijk naar u.

De **voorzitter**:

Mijnheer Pechtold, ik wil graag even de gelegenheid geven aan de minister van Buitenlandse Zaken om de dingen te zeggen die hij aan het zeggen was, zonder dat er iemand doorheen praat. Ik geef de minister de gelegenheid om daarop te reageren.

Minister **Timmermans**:

Ik heb heel feitelijk gezegd dat de PVV in het Europees Parlement een motie niet heeft gesteund. Ik vind het merkwaardig dat ik dan als leugenaar word weggezet. Ik begrijp ook niet dat dit zomaar kan.

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. Ik heb een punt van orde. De minister is hier te gast en u bewaart de orde als wij ons met z'n 150'en misdragen. Als een collega zegt dat de minister liegt, vind ik niet dat de minister zichzelf dient te verdedigen, maar vraag ik u als voorzitter om er afstand van te nemen of om de heer Madlener uit te dagen tot het indienen van een motie van wantrouwen. Liegen betekent immers gewoon dat de vertrouwenskwestie aan de orde is.

De voorzitter:

In het Reglement van Orde is geregeld dat zowel Kamerleden als leden van het kabinet een persoonlijk feit kunnen maken. Zo is het geregeld. Als u dat anders wilt, dan gaan we dat op een ander moment — we zijn nu met een debat met de regering bezig — en in een andere ...

De heer Pechtold (D66):

Nee, voorzitter. Ik maak een punt van orde. De woorden "leugenaar" en "zakkenvuller" worden gebruikt. "Zakkenvuller" is nog een kwalificatie die niet gepast is, maar die wel gemarkeerd moet worden. Ik houd van een beetje orde in dit debat en ik houd ervan dat we ons aan onze regels houden. De minister is hier te gast. Een persoonlijk feit is aan de orde wanneer er een belediging wordt uitgesproken. "Leugenaar" betekent dat de minister niet de waarheid vertelt en dat de minister eigenlijk niet in zijn ambt hoort te zitten. Daar dient óf gevolg aan te worden gegeven óf het dient hier niet plaats te vinden. Ik roep u als voorzitter op om er niet als scheidsrechter naar te kijken maar om in te grijpen!

Mevrouw Maij (PvdA):

Mag ik het volgende eraan toevoegen, voorzitter? We mogen het met elkaar oneens zijn, maar dat betekent niet dat iemand liegt. Ik wil echt afstand nemen van de manier waarop de minister van Buitenlandse Zaken hier wordt bejegend.

De voorzitter:

U vroeg mij, minister, of het zomaar mag. Ik als voorzitter vind het niet gepast in een debat; dat wil ik gemarkeerd hebben voor de Handelingen. Het staat u vrij om daarover in debat te gaan of om een persoonlijk feit te markeren. U zou bijvoorbeeld ook zelf kunnen zeggen dat u niet zodanig bejegend wenst te worden. Dan ligt dat vast in de Handelingen. Zo hebben we dat met elkaar afgesproken.

Minister Timmermans:

Ja, voorzitter, we zijn wel wat gewend uit de hoek van de PVV. Het enige wat ik wil zeggen is dat de PVV in het Europees Parlement volgens mij — ik laat mij graag corrigeren als het niet klopt — niet voor die motie heeft gestemd. Dat is het enige wat ik hier stel. Volgens mij is dat geen leugen.

De heer Madlener (PVV):

Voorzitter. Dat is niet het enige wat de minister hier stelde. Hij heeft eerst gezegd — u kunt de Handelingen erop nalezen — dat wij niet de motie om het verhuiscircus af te schaffen zouden hebben gesteund, die onlangs in stemming is gebracht. Dat is niet juist; u kunt de Handelingen erop naslaan. Daarnaast is het verhaal van de motie over Straatsburg uitgebreid bediscussieerd in de Kamer. Ik heb uitgelegd waarom de PVV die motie niet gesteund heeft. De reden daarvoor was dat het verhuiscircus daarmee niet per se werd afgeschaft. Als de minister het hier toch weer net doet voorkomen alsof de PVV niet het verhuiscircus wil afschaffen, dan noem ik hem inderdaad een leugenaar. Hij weet dat dit niet zo is en dat dit ook niet in ons stemgedrag tot uiting is gekomen.

Minister Timmermans:

Het spijt mij heel erg. Ik kan alleen maar vaststellen dat ik het niet heb gehad over een motie die hier in de Kamer is ingediend, maar over een motie die in het Europees Parlement is ingediend. Ik heb over die motie gezegd dat die niet gesteund is door de PVV. Daarmee heeft de PVV dus niet gestemd voor het afschaffen van de tweede vergaderlocatie. De heer Madlener heeft daar in een vorig debat een redenering bij geleverd die ik niet kan volgen. Bij mijn beste weten is dat gebeurd op strikt verzoek van de nieuwe partner van de PVV in het Europees Parlement: het Front National van Jean-Marie Le Pen. Ik geef volgens mij alleen maar feiten weer. Ik vind het vreemd, en ook een beetje zwak, dat ik dan meteen als leugenaar moet worden weggezet. Maar goed, dat is kennelijk de mores aan die kant van de Kamer. Ik kan daar weinig aan doen, vrees ik.

De voorzitter:

Ik herhaal voor de Handelingen dat ik het jammer vind dat we dit soort debatten op dit niveau voeren, in ieder geval met deze woorden.

Het woord is aan de heer Segers.

De heer Segers (ChristenUnie):

Ik wil eraan toevoegen dat ik het beneden het niveau vind om elkaar op deze manier te bejegenen. Je kunt inhoudelijk heel scherp zijn, maar dit soort kwalificaties passen niet. Dat gezegd hebbend, ga ik graag terug naar de inhoud, onder andere over Straatsburg. Een lid van het Europees Parlement van de ChristenUnie heeft gesuggereerd om ook te werken aan compensatie voor Straatsburg. Die suggestie geef ik graag mee, maar mijn vraag gaat over de exitcondities. De minister zei terecht dat er geen sprake mag zijn van een Hotel California en dat je op termijn — dat moet allemaal veranderd worden — uit de eurozone zou moeten kunnen stappen. In de motie stond dat de regering zich daarvoor sterk moest maken. Dat is iets anders dan "we gaan er niet voorliggen" of "als het langskomt, zullen wij het niet tegenhouden". Dat zijn andere kwalificaties dan wat de minister van Buitenlandse Zaken hier nu zegt.

Minister Timmermans:

Zeker, maar sterk maken willen we doen op het moment dat verdragswijziging aan de orde is. Als je nu gaat roepen dat je dit wilt en als andere landen dan zeggen "o, jullie willen nu dus een verdragswijziging", zijn we met een verkeerde volgorde bezig. Ik hoop dat ook de heer Segers begrijpt dat wij de motie echt zullen uitvoeren en ons daarvoor sterk zullen maken, maar ik teken daarbij aan dat daarvoor verdragswijziging nodig is. De Nederlandse regering vindt het onverstandig om voor dit onderwerp die hele verdragswijzigingssystematiek uit te lokken, omdat wij — ook gelet op het debat met de minister-president eerder vandaag — snel aan de slag moeten om Europa te laten presteren. Europa is veel te groot geworden in kleine dingen en is veel te klein gebleven in grote dingen die de Europese burger van ons verwacht. Daar moet iets aan gebeuren. Als je dan het traject van verdragswijziging ingaat — daar heb ik enige ervaring mee — ben je jaren verder voordat je concrete resultaten boekt. Mocht het ervan komen dat toch een verdragswijziging nodig is, dan zal Nederland zich er inderdaad sterk voor maken — laat ik

dezelfde bewoordingen gebruiken — dat men uit arrangementen kan treden.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Als je je vinger opsteekt en aandacht vraagt voor de exit-condities als zo'n verdragswijziging op tafel ligt, is dat een heel ander scenario dan wanneer je dit nu al achter de schermen agendeert in de zin van: als het tot een verdragswijziging komt, brengen wij dit in. Als dit nu al achter de schermen wordt ingebracht, heb je een andere strategie dan wanneer je tegen die tijd je vinger opsteekt. Dan ben je wellicht te laat.

Minister **Timmermans**:

Daar worden wij het niet over eens, want dan wordt het een rommeltje. Op het moment dat verdragswijziging aan de orde komt, komen wij bij de Kamer terug met de Nederlandse inzet bij die verdragswijziging. Dan moeten wij — eerst het kabinet en dan samen met de Kamer — een afweging maken over de totale inzet voor die verdragswijziging. Als je op individuele dingen vooruit gaat lopen voordat verdragswijziging aan de orde is, weet ik niet of je de Nederlandse belangen in voldoende evenwicht kan vaststellen. Mocht het zover komen, dan wil ik graag dat de inzet van de Nederlandse regering kan steunen op een breed draagvlak in deze Kamer. Mocht het zover komen, dan wil ik op dat moment dus graag met de totale inzet bij de Kamer komen voordat we daarmee aan de slag gaan. Als we nu al gaan lobbyen voor individuele onderwerpen, voordat verdragswijziging aan de orde is, denk ik dat we onze totale, afgewogen inzet geen recht doen. Als het zover is, zullen we ons hier echter sterk voor maken. Het komt dan op het lijstje van prioriteiten, maar de Kamer moet op dat moment een oordeel geven over dat totale lijstje.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Ik begrijp dat er alsdan een lijstje komt, maar dit staat zowel in het huidige regeerakkoord als in een door de Kamer aangenomen motie. De regering kan er dus redelijk safe van uitgaan dat voor dat verlangen draagvlak bestaat in deze Kamer en in de regering. Is de regering bereid om, als verdragswijziging aan de orde komt — ik vermoed dat dat in de komende vijf jaar zomaar een keer zou kunnen gebeuren, omdat er vooral op het punt van de no bail-out clause en de bankenunie dingen beginnen te knellen binnen de huidige verdragen — spontaan bij de Kamer terug te komen om te laten weten hoe de regering dit op tafel wil leggen?

Minister **Timmermans**:

Ja, dat zullen wij zeker doen. Ik teken daar wel bij aan dat er verschillende soorten verdragswijzigingstrajecten kunnen komen. Dat weet de heer Omtzigt als geen ander. Er kan een globaal traject komen, met een hoop dingen. Er kan ook een bijna chirurgisch traject komen om mogelijke knelpunten met betrekking tot de bankenunie of elders op te lossen. Die context wil ik er even bij geven, maar verder is het antwoord op de vraag van de heer Omtzigt volmondig ja.

De heer **Omtzigt** (CDA):

Ik ben zeer tevreden over het antwoord, ook omdat de onhelderheid die was blijven hangen in het debat met de minister van Financiën, nu is weggenomen. Hij wekte namelijk de indruk dat het uit de euro stappen volgens hem ook zou betekenen dat je uit de Unie stapt. De minister van Buitenlandse Zaken zou nog aan het betoog van de minister van Financiën refereren, maar als ik hem goed begrijp, is zijn standpunt nu hetzelfde als dat van een aantal partijen in de Tweede Kamer: het kan zijn dat een land op een bepaald moment uit de euro stapt, maar daarmee wordt het niet gedwongen om uit de Unie te stappen.

Minister **Timmermans**:

Maar daar is echt een verdragswijziging voor nodig. Die context heeft de minister van Financiën volgens mij gegeven. Op dit moment bestaat er een verdragsverplichting om toe te werken naar het eurogroep lidmaatschap, het overnemen van de euro, hoewel een aantal lidstaten hiervan is uitgezonderd. Zij hebben dat indertijd bedongen.

Vandaag is het precies 75 jaar geleden dat een van mijn lievelingsschrijvers, Joseph Roth, overleed. Ik zou het mooi vinden als hij meer gelezen zou worden. Joseph Roth overleed in Parijs door drankmisbruik, een vorm van uitgestelde, langdurige zelfmoord, omdat hij tussen 1918 en 1939 zich iets in Europa zag voltrekken waarmee hij niet meer uit de voeten kon. Hij verloor twee keer zijn vaderland: één keer door het uiteenvallen van Oostenrijk-Hongarije en de tweede keer, een jaar voor zijn dood, door de Anschluss van Oostenrijk. Hij zag en beschreef op een onvoorstelbare manier de opkomst van vreemdelingenhaat, racisme en vooral antisemitisme. Hij schreef bijvoorbeeld: mijn volk — dat zijn de Joden — heeft zijn bloed gegeven voor het Duitse vaderland, in de oorlog, maar ook in de literatuur, de kunsten en de wetenschap, en kijkt wat er nu met ons gebeurt. Voor hem was het een ontrafeling van zijn leven.

Op het moment van crisis, als het slecht gaat, als we ons achtergesteld voelen of als boosheid overheerst, gaan we op zoek naar een zondebok. Ik denk dat dit een van de demonen is die ons Europeanen al eeuwenlang achtervolgt. Eeuwenlang zijn de Joden onderdeel van die zondebok geweest. Het waren de Joden, zigeuners en andere minderheden, en nu komen er vaak de moslims bij. Noem maar mensen op die je als groep apart kunt zetten en vervolgens de schuld kunt geven. Dat is een van de grootste bedreigingen, die ons als Europeanen telkens weer uitdaagt om er iets aan te doen. Als de Kamer aan mij vraagt om mij op Europees niveau in te zetten tegen antisemitisme, zeg ik volmondig: ja. Antisemitisme is immers een uiting van de donkerste delen van de Europese ziel. Racisme zit in ieder mens. Het zit in ieder mens om anderen weg te zetten. Het is de triomf van de menselijkheid om dat te overwinnen en om het niet toe te laten. Je ziet in Europa het antisemitisme op verschillende punten weer opkomen. Je ziet het in uitlatingen van politici, de quenelle van Jean-Marie Le Pen, de uitlatingen van Jobbik in Hongarije en de uitlatingen van sommige mensen in de FPÖ in Oostenrijk. Ik denk dat de strijd tegen racisme, discriminatie, antisemitisme, maar ook islamofobie, antigevoelens tegen religie of antigevoelens tegen mensen die ervoor kiezen om geen religie te hebben, ons veel waard moet zijn. Als de Kamer aan mij vraagt om heel veel aandacht te besteden aan antisemitisme, dan wil ik dat graag doen, maar wel in de bredere

context van de strijd tegen racisme, discriminatie van groeperingen et cetera. Als iets het Europees project bedreigt, is het dit. Ik vind het een belangrijke taak van ons allemaal, de politici, om gezamenlijk de neiging te onderdrukken om in een tijd van crisis een bepaalde groep, de Joden voorop, de schuld te geven. Dat is een taak die wij allen delen.

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Hiermee is een einde gekomen aan de eerste termijn van de zijde van de regering. Ik constateer dat er behoefte is aan een tweede termijn.

De heer Omtzigt (CDA):

Voorzitter. Dank aan de regering voor een aantal heldere antwoorden, maar een aantal procedures blijft achter een soort mistbank, wat misschien noodzakelijk is in de verdragen zoals we die nu hebben. Hoe benoem je een Commissaris? Hoe komen we tot een prioriteitenlijstje? Wat staat daarop? Dat vervreemdt uiteindelijk de kiezer van de manier waarop we samenwerken. Het maakt het al onduidelijk waar partijen staan of waar het kabinet staat, laat staan waar je dan uiteindelijk uitkomt.

Er was wel duidelijkheid van een aantal politieke partijen. De PvdA laat de dag na de verkiezingen haar plan voor een 5%-werkloosheidsnorm als een baksteen vallen. Dag, verkiezingsbelofte! En de PVV'er Madlener, die in het Europees Parlement nog zei dat hij zo ver mogelijk van de heer Le Pen af zou gaan zitten vanwege diens verderfelijke opvattingen, geeft nu openlijk toe dat dit geen enkel probleem meer is. Dat doet hij natuurlijk de dag na de verkiezingen. Dat werkt vertrouwen in de politiek niet in de hand.

Ik ben blij met de toezegging dat de Nederlandse regering er voorstander van is om het bij een komende verdragswijziging mogelijk te maken, uit de euro te treden. De CDA-fractie is al langer van mening dat dit mogelijk moet zijn en dat de verdragsverplichting om in de euro te gaan — Bulgarije zou nu zo snel mogelijk moeten toetreden — eruit moet.

Ik heb nog twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de procedure omtrent de selectie van een nieuwe Eurocommissaris bij transparantie gebaat is;

overwegende dat bij de procedure omtrent de selectie van een nieuwe Nederlandse Eurocommissaris niet de politieke kleur maar de kwaliteit maatgevend moet zijn;

verzoekt de regering, bij de procedure omtrent de selectie van een nieuwe Eurocommissaris zorgvuldig te werk te gaan en de politieke kleur niet leidend te laten zijn;

verzoekt de regering tevens, de Tweede Kamer inhoudelijk te betrekken bij deze procedure en achteraf te informeren over het verloop van de procedure,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Omtzigt. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 866 (21501-20).

De heer Omtzigt (CDA):

Ik dank de regering dat zij aan de slag gaat met de IORP-richtlijn. Ik denk dat we dat goed samen kunnen doen. Wij kunnen dat doen vanuit het parlement en de regering kan dat doen door te bekijken of de Commissaris voor de interne markt het voorstel ook kan intrekken, want dat is de bevoegdheid van die Commissaris.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het door de zittende Eurocommissaris voor de interne markt voorgenomen voorstel voor een richtlijn om pensioenen Europees te regelen (de zogenaamde IORP II-richtlijn) verregaande en onwenselijke gevolgen heeft voor alle Nederlanders;

constaterende dat de Tweede Kamer een gele kaart getrokken heeft en de minister-president afstand genomen heeft van de plannen;

verzoekt de regering om zich actief te verzetten tegen deze richtlijn met als doelstelling dat de nieuwe Eurocommissaris voor de interne markt het voorstel intrekt;

verzoekt de regering tevens om deze doelstelling in samenwerking met Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en andere gelijkgestemde landen te bewerkstelligen en aan de Kamer na de benoeming van de nieuwe Commissie terug te rapporteren op welke wijze het kabinet dat gedaan heeft,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Omtzigt. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 867 (21501-20).

De heer Van Bommel (SP):

Voorzitter. De kern van dit debat had naar de overtuiging van de SP-fractie moeten zijn dat de minister-president voor de verkiezingen had beloofd: we gaan ons in Europa richten op de hoofdzaken, we gaan terug naar de kern. Vandaag werd ook wel een beetje bevestigd dat dat eigenlijk nog steeds moet gebeuren. Alleen, iedere keer, in ieder debat, in elke brief en in elk interview hoor ik nieuwe prioriteiten,

hoor ik andere kernen. Doel en middel worden door elkaar gehaald. Een versterkte interne markt met als uiteindelijk doel het creëren van werkgelegenheid. We weten dat in de afgelopen jaren door de Europese Unie in ieder geval in Nederland geen banen zijn gecreëerd maar banen zijn vernietigd. Dat heeft natuurlijk alles te maken met de arbeidsmigratie door open grenzen. Het heeft ook te maken met het feit dat Nederlandse ondernemers zich in het buitenland vestigen en op die wijze de hele transportsector in Nederland kapot hebben gemaakt. Duizenden Nederlandse chauffeurs zitten werkloos thuis en komen nooit meer aan het werk doordat via een kantoortje in Polen of in andere landen wordt ingehuurd. In de bouw gebeurt precies hetzelfde. Daarover zou gesproken moeten worden. Europa gaat dat met het versterken van de interne markt dus niet oplossen. We zullen de lidstaten weer meer aan zet moeten laten zijn en we zullen ervoor moeten zorgen dat de Commissie minder initiatief kan nemen. We moeten zorgen voor minder Brusselse bemoeienis. We moeten zorgen voor minder ingrijpen in de nationale economie vanuit Brussel. We moeten voorkomen dat Brussel hervormingen in de nationale economieën gaat afdwingen, soms zelfs op straffe van een boete.

Om hieraan recht te doen, en ook recht te doen aan de woorden die de minister-president nog voor de verkiezingen sprak, heb ik de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat tijdens het informele diner van de staatshoofden en regeringsleiders van de EU-lidstaten er een eerste gedachtewisseling zal zijn over de Europese agenda voor de komende jaren;

van mening dat er sprake is van een vertrouwensbreuk tussen het Europese bestuur en de burger;

van mening dat die vertrouwensbreuk mede veroorzaakt wordt door het feit dat de Europese Commissie zich de afgelopen vijf jaar met te veel zaken heeft bemoeid;

verzoekt de minister-president, tijdens het informele diner als leidraad te nemen dat de Europese Commissie terug moet naar de kerntaken en dat de ontwikkeling naar een politieke unie wordt afgewezen;

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Bommel. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 868 (21501-20).

De heer Verheijen (VVD):

Voorzitter. President Hollande van Frankrijk zei gister trefend dat de Unie voor de burgers in Europa onleesbaar is geworden. Ik denk dat het feit dat de Unie onbegrijpelijk en onleesbaar is en dat mensen er ver van afstaan een van

onze grote opgaven is. Ik heb het gevoel dat we na het debat van de afgelopen tijd en de uitslag van de recente verkiezingen met de Europese Unie op een kantelpunt staan. Daarin kan de focus worden gelegd op meer banen, meer resultaten en meer vertrouwen. Voor ons is de Nederlandse inzet op dit punt duidelijk en is de inzet zoals het kabinet die heeft vastgesteld herkenbaar.

In de Kamer verschillen we natuurlijk van mening, vaak zelfs en over verschillende punten. Volgens mij is het nu echter zaak om wat we in Nederland met elkaar delen op het gebied van Europa, en dat zijn toch heel veel zaken, duidelijk neer te zetten in Europa en zo te proberen om de Europese agenda meer in het belang van Nederland te plaatsen. Zo kunnen we komen tot een meer Nederlandse Unie, die lijkt op de waarden wie wij hier delen. Dat begint vanavond en dat gaat de komende weken verder. Ik wens het kabinet daar heel veel succes mee.

Wat het vertrouwen betreft ligt er ook een opdracht aan onszelf om het debat na de verkiezingen niet te laten verstommen. Het is in elk geval een goed teken dat we na de verkiezingen meteen in de Kamer met een debat over Europa zijn begonnen. We laten het debat niet verstommen en blijven het ook in de media voeren. De resultaten zijn het belangrijkste, maar daarbij hoort dat we laten zien wat we doen, waarom we het doen en waarom het uiteindelijk als we het goed doen rechts onder de streep in het belang van Nederland is.

De heer Segers (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik wil twee moties voorlezen, maar allereerst wil ik een woord van dank zeggen aan beide bewindslieden, en speciaal aan de minister van Buitenlandse Zaken voor de warme woorden aan het eind van zijn betoog. Ze kwamen uit zijn hart. Het is dan niet nodig om ze extra te onderstrepen. De strijd tegen de demonen van racisme, antisemitisme en discriminatie delen wij. Het kwam uit zijn hart en zijn tenen, dus wij hebben alle vertrouwen dat die strijd onverminderd ter hand wordt genomen. Dank daarvoor.

In het externe beleid van de Unie en de strijd tegen uitbuiting op de arbeidsmarkt zijn er twee prioriteiten die ik het kabinet wil meegeven. Allereerst gaat het om de strijd tegen mensenhandel. Daarover wil ik de volgende motie indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat mensenhandel moderne slavernij is en uitdrukkelijk verboden is in artikel 5 uit het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie;

overwegende dat intensieve Europese en internationale samenwerking bij de bestrijding van mensenhandel onontbeerlijk is gezien het grensoverschrijdende karakter van mensenhandel;

overwegende dat Nederland tot 2017 met de Task Force Mensenhandel de strijd tegen mensenhandel verder wil verstevigen en verbreden;

voorts overwegende dat de EU-strategie voor de bestrijding van mensenhandel geldt voor de periode 2012-2016;

verzoekt de regering, zich in te spannen om van de bestrijding van mensenhandel een prioriteit te maken en zo weerslag te laten vinden in het programma van de Europese Commissie en het JBZ-meerjarenprogramma, en zich in te zetten voor een vervolg op de EU-strategie voor de bestrijding van mensenhandel na de periode 2012-2016,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Segers en Rebel. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 869 (21501-20).

De heer Segers (ChristenUnie):

Binnen het brede spectrum van aandacht voor en verdediging van mensenrechten in de externe betrekkingen van de Unie vraag ik ook aandacht voor het belang van godsdienstvrijheid en gewetensvrijheid. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat mensenrechten volgens het kabinet de "zilveren draad" in het externe beleid van de Europese Unie vormen en dat de EU in juni 2013 als onderdeel van het Europese mensenrechtenbeleid richtsnoeren voor de Europese Dienst van Extern Optreden inzake de vrijheid van godsdienst en geloofsovertuiging heeft vastgesteld;

overwegende dat de Amerikaanse Commissie voor Internationale Godsdienstvrijheid onlangs heeft geconstateerd dat er in 25 landen serieuze, dan wel bijzonder zware schendingen van de godsdienstvrijheid getolereerd of gepleegd worden;

verzoekt de regering, zich binnen de RBZ in te zetten om de inzet op godsdienst- en gewetensvrijheid tot een van de speerpunten van het EU-mensenrechtenbeleid te maken;

verzoekt de regering tevens, zich ervoor in te zetten dat de in de bovengenoemde richtsnoeren opgenomen principes en bepalingen worden toegepast in het Europese extern beleid van de Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Segers, Voorde- wind, Omtzigt en Dijkgraaf. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 870 (21501-20).

De heer Klaver heeft aangegeven dat hij geen gebruik wenst te maken van zijn tweede termijn. Dan is het woord aan de heer Madlener.

De heer Madlener (PVV):

Voorzitter. We moeten hier feiten bespreken. Ik vind het toch jammer als er beelden worden opgeroepen die niet juist zijn. Ik heb dat geprobeerd te bespreken, maar dat is toch heel moeilijk gebleken. Ik betreur dat, want ik denk dat niemand erbij gebaat is.

Naar aanleiding van het debat wil ik wel graag twee moties indienen. De eerste gaat over de verkiezingsuitslag en de kandidatuur voor de opvolger van Barroso.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Europese verkiezingsuitslag een enorme winst laat zien voor EU-kritische politiek;

tevens constaterende dat de drie kandidaten Schulz, Verhofstadt en Juncker te boek staan als geharde eurofielen;

van mening dat geen van deze drie eurofiele kandidaten recht doet aan de EU-kritische verkiezingsuitslag;

verzoekt de regering, de kandidatuur van zowel Juncker, Schulz als Verhofstadt als nieuwe voorzitter van de Europese Commissie af te wijzen en op zoek te gaan naar een andere, meer EU-kritische kandidaat,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Madlener. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 871 (21501-20).

De heer Madlener (PVV):

Mijn tweede motie betreft het immigratieprobleem. Dat probleem verdient het om hoog op de agenda te komen, want Nederland heeft daar last van.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de nieuwe verkiezingsuitslag in Europa vraagt om een nieuw beleid ten aanzien van immigratie;

van mening dat de massale immigratie naar Nederland vanuit zowel EU-landen als niet-EU-landen moet worden aangepakt;

verzoekt de regering, zowel de immigratie binnen als buiten de EU hoog op de agenda te zetten voor het gesprek met de regeringsleiders in Brussel door een opt-out voor Nederland te bepleiten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Madlener. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 872 (21501-20).

De heer **Van Klaveren** (Groep Bontes/Van Klaveren): Voorzitter. Allereerst dank ik de minister en de minister-president voor de gegeven antwoorden. In de eerste termijn pleitte ik er al voor om terug te gaan naar één kerntaak voor de EU, namelijk economische samenwerking. Bevoegdheden op bijvoorbeeld het terrein van immigratie evenals op het terrein van visserij, en de überhaupt overbodige kostenpost ontwikkelingshulp zouden allemaal terug moeten naar de lidstaten. Eén kerntaak zal ook betekenen dat de Europese Commissie veel kleiner kan zijn. Dat scheelt stroperigheid, het scheelt geld en het scheelt bureaucratie.

Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het takenpakket van de EU veel kleiner dient te worden;

verzoekt de regering, te pleiten voor een veel kleinere Europese Commissie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Klaveren. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 873 (21501-20).

De heer **Van Klaveren** (Groep Bontes/Van Klaveren): Ten slotte het volgende; omdat de PVV het niet doet, doe ik het maar. Wij hoorden de minister van Buitenlandse Zaken pleiten tegen antisemitisme. Dat is goed en het kan wat mij betreft niet vaak genoeg worden gedaan, of het nu gaat om extreemrechts of om andere figuren. De minister zei echter ook dat hij dat in een bredere context wilde doen, en daarbij noemde hij de zogenaamde islamofobie. Dat is merkwaardig. Bezorgdheid over de opkomende islam met zijn terreurdreiging, zijn homofobie en vooral zijn antisemitisme is compleet iets anders dan antisemitisme. Ik zou

willen dat de minister erkent dat het antisemitisme met de vreselijke gevolgen die dit heeft gehad in het verleden en ook vandaag de dag nog heeft, in de hedendaagse context juist ook raakt aan de islam en de opkomende gevolgen daarvan. Ik hoop ook dat hij het antisemitisme an sich als probleem durft te benoemen en dat niet alleen in een bredere context wil doen.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

In een vorige functie heeft de heer Van Klaveren hier nog de samenwerking tussen de PVV en het Front National verdedigd. Neemt hij in zijn nieuwe functie, waarin hij wat meer vrijheid heeft, afstand van die samenwerking? Veroordeelt hij het antisemitisme van bijvoorbeeld vader Le Pen?

De heer **Van Klaveren** (Groep Bontes/Van Klaveren):

Ik heb altijd, ook in de vorige context, het antisemitisme en de antisemitische uitspraken of gebaren van de betreffende persoon verworpen. Dat doet ik nog steeds.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Nu de heer Van Klaveren in vrijheid kan spreken, betreurt hij de samenwerking tussen de PVV en het Front National zoals die gestalte lijkt te gaan krijgen in het Europees Parlement?

De heer **Van Klaveren** (Groep Bontes/Van Klaveren):

Ja, het lijkt mij niet de meest zinnige en zalige samenwerking, absoluut.

De voorzitter:

Ik constateer dat de heer Pechtold afziet van een inbreng in tweede termijn. Dan geef ik het woord aan mevrouw Maij.

Mevrouw **Maij** (PvdA):

Voorzitter. Mede dankzij de EU hebben de afgelopen generaties grote sprongen in welvaart en welzijn gemaakt. Velen van buiten de EU kijken reikhalzend uit naar de vrede, onze welvaart, ons welzijn en onze rechtsstatelijkheid. Sommigen wagen zelfs hun leven om er deel van uit te maken. We moeten onze Europese gemeenschappelijke waarden koesteren, zoals de sociale, economische en religieuze vrijheden. Maar dat betekent niet alles bij het oude laten. De Europese verkiezingen en ook het debat van vandaag hebben duidelijk laten zien dat de EU en de Nederlandse regering aan het werk moeten om relevant in de EU te blijven. De EU moet van markt naar mens. De zorgen van de mensen die geen werk hebben en die in Nederland en in andere landen werkloos thuiszitten, moeten worden geadresseerd.

Wij zijn dan ook zeker tevreden met de inzet van de regering op meer werk, eerlijk werk en beter werk, en dat in een stabiele en internationale context.

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de gesproken woorden en de minister-president voor de duidelijkheid die hij gaf over Europa en wat wij daarmee doen. Wij zullen daar nog stevige discussies over gaan voeren, denk ik. Wij zullen in ieder geval scherp aan de wind zeilen.

Wat betreft de minister van Buitenlandse Zaken dien ik eerst de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat ook in de lidstaten van de Europese Unie antisemitisme een serieuze bedreiging is voor het dagelijks leven van veel joden;

overwegende dat de aard, omvang en hardnekkigheid van antisemitisme een toegesneden aanpak hiervan rechtvaardigt;

verzoekt de regering om de aanpak van antisemitisme expliciet te agenderen in Europees verband en de Kamer hierover nader te berichten

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Dijkgraaf, Segers, Omtzigt, Klein, Pechtold, Van Bommel, Van Klaveren, Maij, Verheijen, Klaver en Madlener.

Zij krijgt nr. 874 (21501-20).

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Ik heb zo maar het vermoeden dat deze motie het gaat halen.

Ik wijk nu strikt af van de lijn die ik de afgelopen vier jaar heb gehanteerd. Ik dien toch een motie in, terwijl er een heel mooie uitspraak van het kabinet ligt. Eigenlijk doe ik dat nooit. Het lijkt mij goed om, zeker ook gezien de mooie woorden die de minister heeft gesproken — waarvoor heel veel dank — als Kamer, gezien het belang van het onderwerp, dit nog maar eens vast te leggen. Dat kan ook zijn nut hebben. Wij roepen de regering niet op om haar beleid te veranderen, maar wij onderstrepen de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken die daar vanuit zijn hart over sprak. Het lijkt mij goed om dit met elkaar vast te leggen en te delen.

De heer **Klein** (50PLUS):

Voorzitter. Aanleiding voor dit debat was het interview waarin gesproken werd over de vijf thema's. Vervolgens zijn er allerlei prioriteitenlijsten, accenten, geconcentreerde agenda's en dergelijke naar voren gebracht. Daarbij is heel duidelijk geworden dat het concrete te weinig naar voren is gekomen. Er werd in grote lijnen aangegeven wat wij wel

en wat wij niet moeten doen, maar 50PLUS vindt dat je het ook concreet moet maken wat je wel en niet doet. Vandaar de concrete volgende motie die gaat over wat wij wel moeten doen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering, zich ervoor in te zetten, dat de arbeidsmarktpositie voor 50-plussers onderdeel wordt van de Europese agenda voor de komende periode,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Klein. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 875 (21501-20).

De heer **Klein** (50PLUS):

Het is ook duidelijk wat de Europese Commissie niet moet doen. In aansluiting op de discussie die wij al over het pensioenstelsel hebben gehad, vinden wij het onvoldoende om te verwijzen naar de behandeling in het algemeen overleg van 10 juni. Dan gaat het pas over de invulling, terwijl het diner vanavond al is. We moeten er nu alvast aan werken. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering, zich er voor in te zetten dat de nieuwe Europese Commissie de pensioenstelsels en pensioenvoorzieningen van de individuele lidstaten ongemoeid laat,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Klein. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 876 (21501-20).

Daarmee is er een einde gekomen aan de tweede termijn van de Kamer. De premier is al opgesprongen en staat klaar om zijn reactie te geven op de ingediende moties.

Minister Rutte:

Voorzitter. Ik behandel een paar moties. De overige moties worden behandeld door de heer Timmermans.

De motie-Omtzigt op stuk nr. 866 ontraad ik. Ik heb al gezegd dat alles wat je hierover publiekelijk zegt, niet bijdraagt aan het bereiken van wat Nederland wil. Uiteraard wordt achteraf volledige verantwoording afgelegd.

De motie op stuk nr. 868 van de heer Van Bommel is overbodig. Wat de motie beoogt, is gewoon staand beleid.

De motie op stuk nr. 871 van de heer Madlener ontraad ik. We beginnen eerst met een discussie over hoe we werken aan Europa en met welke prioriteiten. Dan gaan we praten over de personen.

Ik ontraad ook de motie op stuk nr. 872 van de heer Madlener. Het kabinet is geen voorstander van opt-outs.

De motie op stuk nr. 873 van de heer Van Klaveren ontraad ik. Het kabinet is geen voorstander van verdragswijziging en wat de motie beoogt, vraagt om verdragswijziging.

De moties op stuk nrs. 875 en 876 van de heer Klein zijn overbodig. Wat zij beogen is staand kabinetsbeleid.

□

Minister Timmermans:

Voorzitter. De motie op stuk nr. 867 van de heer Omtzigt gaat over een discussie die nog met de Kamer gevoerd gaat worden op 10 juni. Ik geef de indiener in overweging om de motie aan te houden tot het moment dat inhoudelijk met de Kamer hierover gesproken gaat worden. Dat vind ik ook wel zo netjes ten opzichte van mijn collega's in het kabinet die over de pensioenen gaan. Daarom verzoek ik de indiener om zijn motie aan te houden tot dat debat zal worden gevoerd.

De heer Omtzigt (CDA):

Dat snap ik. Ik wil de motie aanhouden tot volgende week dinsdag. Dan kan de minister van Sociale Zaken daar een reactie op geven. Het zijn echter twee parallelle trajecten. Het ene betreft de benoeming van de Commissie. Het andere gaat over bezwaar maken in de Raad. Ik wil de motie wel volgende week dinsdag in stemming brengen.

Minister Timmermans:

De nieuwe Commissie treedt pas eind dit jaar aan. Het is niet zo dat hier vliegende haast mee is. Als u de motie niet aanhoudt, moet ik haar ontraden. Dat zou ik jammer vinden, want juist over dit onderwerp is een actieve en productieve discussie tussen Kamer en kabinet gaande.

De voorzitter:

Ik constateer dat de heer Omtzigt akkoord gaat.

Op verzoek van de heer Omtzigt stel ik voor, zijn motie (21501-20, nr. 867) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Minister Timmermans:

De motie op stuk nr. 869 van de heer Segers en mevrouw Rebel over mensenhandel is sympathiek. Omdat er nog een algemeen overleg met staatssecretaris Teeven over precies dit onderwerp zal plaatsvinden, vraag ik om de motie aan te houden tot dat overleg met hem plaatsvindt. Het lijkt me wel zo netjes om dit punt in dat overleg in te passen. Ik vraag de indieners dus of zij bereid zijn, de motie

aan te houden tot het overleg met staatssecretaris plaatsvindt.

De heer Segers (ChristenUnie):

Ik twijfel even. Het gaat echt om een beleidsinzet op de lange termijn. Met staatssecretaris Teeven zullen wij veel meer over de korte termijn spreken, bijvoorbeeld over grenscontrole; dat gaat meer over de dagelijkse uitvoering van het beleid. De motie gaat echt over een prioriteit voor de langere termijn. In die zin twijfel ik even. Ik denk toch dat dit een uitspraak is die de Kamer nu kan doen.

Minister Timmermans:

Zeker. Maar dan wil ik mij ook verstaan met de collega's Opstelten en Teeven, omdat het gaat over het JBZ-meerjarenprogramma en dat is toch echt hun beleidsterrein. Ik voel niet de ruimte om nu over hun beleidsterrein uitspraken te doen.

De voorzitter:

Zou het wel werken als de motie wordt aangehouden tot volgende week dinsdag en dat er dan nog een brief over de motie komt?

Minister Timmermans:

Ik zal dat verzoek bij mijn collega's van Veiligheid en Justitie neerleggen.

De heer Segers (ChristenUnie):

Dat lijkt me een goede procedure. Daar kan ik mee instemmen.

De voorzitter:

Op verzoek van de heer Segers stel ik voor, zijn motie (21501-20, nr. 869) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Minister Timmermans:

Dan de motie-Segers c.s. op stuk nr. 870, over godsdienstvrijheid en de richtsnoeren. Dit is onderdeel van het kabinetsbeleid. Ik beschouw deze motie dan ook als ondersteuning van ons beleid.

Tot slot kom ik te spreken over de motie-Dijkgraaf c.s. op stuk nr. 874, waarin de regering wordt verzocht om de aanpak van antisemitisme expliciet te agenderen in Europees verband. Ik vind het plezierig dat de motie spreekt over "in Europees verband". In neem aan dat de Kamer daarmee niet alleen de Europese Unie bedoelt, maar ook de Raad van Europa en de OVSE, daar waar die organisaties zich op dit onderwerp concentreren. Ik vraag dit voor alle zekerheid maar aan de indiener, want ik denk dat de inzet tegen antisemitisme door de Nederlandse regering op alle niveaus in Europa gepleegd moet worden. We werken op dit punt heel nauw samen met de Amerikanen in OVSE-kader, om maar iets te noemen. Ook werken we op dit punt samen met de mensenrechtencommissaris in de Raad van Europa. Ik zou het gevraagd graag zo willen opvatten dat

"Europees verband" wordt begrepen als "alle niveaus in Europa".

De heer **Dijkgraaf** (SGP):

Zo is het bedoeld. Ik ben daarom blij met de interpretatie van de minister, want die interpretatie klopt met de bedoeling.

Minister **Timmermans**:

Dan is het gevraagde in de motie ondersteuning van beleid.

Dank u wel.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:

Ik dank de minister en de minister-president.

Omdat de stemmingslijst nog gemaakt moet worden en we afgesproken hebben dat we direct na dit debat zouden gaan stemmen, schors ik de vergadering 15 minuten. Daarna gaan we stemmen.

De vergadering wordt van 13.30 uur tot 13.46 uur geschorst.